

**DE POSITIE VAN DE SCHULDEISERS BIJ
STRAFRECHTELIJK BESLAG EN VERBEURDVERKLARING
VAN VERMOGENSVOORDELEN(1)**

door

V. SAGAERT

Aspirant bij het F.W.O.-Vlaanderen
Instituut voor Zekerheden- en executierecht K.U.Leuven

INHOUD

- I. Inleiding (1-2)
- II. Rechten van de overheid op reeds burgerlijk in beslag genomen goederen (3-4)
- III. Rechten van de schuldeisers op de strafrechtelijk in beslag genomen goederen (5-25)
  - § 1. Aard van het strafrechtelijke beslag (5-6)
  - § 2. Mogelijkheid voor de schuldeisers tot het leggen van beslag (7-13)
    - A. Principe (7-11)
    - B. Beperking (12-13)
  - § 3. Toepassing van „le criminel tient le civil en état”? (14-17)
  - § 4. Samenloop van het burgerlijk en strafrechtelijk beslag (18-25)
    - A. Probleemstelling (18-19)
    - B. Uitwerking (20-25)
- IV. Rechten van de schuldeisers op de verbeurdverkleerde goederen (26)
  - § 1. De verbeurdverklaring (26)
  - § 2. Handhaving van de rechten van de schuldeisers (27-35)
    - A. Inleiding (27-30)
    - B. Beschermde schuldeisers (31-35)
      - 1. Schuldeisers met een zakelijk zekerheidsrecht (32)
      - 2. Chirografaire schuldeisers (33-35)
    - C. Uitoefening van de verhaalsrechten door de schuldeisers (36-45)
      - 1. Beslaglegging vóór de wederverkoop door de Staat (39-42)
      - 2. Beslaglegging na de wederverkoop door de Staat (43-45)
- V. Verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde (46-49)
- VI. Conclusie (50)

---

(1) Deze bijdrage is de schriftelijke weergave van een voordracht gehouden tijdens de bijeenkomst van de Ius commune-onderzoeksschool te Corsendonck op 25 november 1999 (dit is een samenwerkingsverband van de Universiteiten van Leuven, Maastricht en Utrecht).

I. Inleiding

1. Het vermogen van de debiteur strekt tot het gemeenschappelijk onderpand van zijn schuldeisers (art. 7 Hyp. W.). In dat opzicht kunnen maatregelen die bevolen worden tijdens een strafrechtelijk onderzoek of door de strafrechtelijke vonnisgerechten ook hun weerslag hebben op de positie van de schuldeisers. Strafprocedurele maatregelen, zoals een strafrechtelijke inbeslagname, en strafrechtelijke sancties, zoals een verbeurdverklaring, kunnen immers ingrijpen in het vermogen van de (vermoedelijke) dader van een misdrijf en zodoende het onderpand van diens schuldeisers aantasten. De kredietwaardigheid van de schuldenaar kan daardoor in het gedrang komen. Deze problematiek wordt scherper gesteld doordat een aantal recente wetten de mogelijkheid van strafrechtelijke instanties om in te grijpen in het vermogen van een persoon drastisch hebben vergroot.

Door de Wet van 17 juli 1990 is het stelsel van de bijzondere verbeurdverklaring in grote mate uitgebreid⁽²⁾. Deze Wet maakte het met name mogelijk om ook de verbeurdverklaring uit te spreken ten aanzien van zaken die het rechtstreekse vermogensvoordeel vormen van het misdrijf, op de goederen en waarden die in de plaats zijn gesteld en op de inkomsten uit de belegde voordelen (art. 42, 3 Sw.). Indien de zaken niet teruggevonden kunnen worden in het vermogen van de veroordeelde kan de Rechter de verbeurdverklaring zelfs uitspreken op elk met de waarde van de vermogensvoordelen overeenstemmend bedrag (art. 43*bis*, tweede lid Sw.). Bovendien werd ook de mogelijkheid gecreëerd om de verbeurde vermogensvoordelen toe te wijzen aan de benadeelde (art. 43*bis*, derde lid Sw.).

---

(2) Zie o.m.: L. CORNELIS en R. VERSTRAETEN, „Mag er nog wit worden gewassen?“, *T.B.H.* 1992, 176-221; A. DE NAUW, „De voordeelsontneming, een eerste evaluatie van de wet en van de rechtspraak“, in X., *Liber Amicorum José Vanderveeren*, Brussel, Bruylant, 1997, 37-54; F. DERUYCK, „Over de voordeelsontneming“, in *Strafrecht, Wie is er bang van het strafrecht, Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Gent, Mys & Breesch, 1998, 415-430; M. DE SWAEF, „De bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen uit misdrijven“, *R.W.* 1990-91, 491-493; J. MESSINE, „La loi du 17 juillet 1990 modifiant les articles 42, 43 et 505 du Code pénal“, *J.T.* 1990, 489-493; G. STESENS, *De nationale en internationale bestrijding van het witwassen* (hierna verkort geciteerd als *Thesis*), Antwerpen, Intersentia, 1997, 38-100; A. VANDEPLAS, „De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen“, in *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1991, 385-406; E. VAN MUYLEM, „Bijzondere verbeurdverklaring“, in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtsleer en rechtspraak*, Brussel, Kluwer, 1-28; A. VAN ROOSBROECK, *Witwassen: voorkoming en bestraffing van witwassen van geld en illegale vermogensvoordelen*, Antwerpen, 1995, 214-250.

De wetgever heeft ook willen waarborgen dat deze verruimde mogelijkheid van verbeurdverklaring geen louter theoretisch dreigmiddel bleef. Daartoe was het vereist dat tijdens het strafrechtelijke onderzoek bewarende maatregelen met betrekking tot deze goederen konden worden genomen. Daarom breidde de wetgever bij wet van 20 mei 1997 ook de mogelijkheden tot het leggen van strafrechtelijk beslag uit(3). Enerzijds werd erin voorzien dat roerende goederen die een vermogensvoordeel uit een misdrijf vormen kunnen in beslag genomen worden (art. 35 Sv.), anderzijds kunnen ook onroerende goederen sinds de wet van 20 mei 1997 in beslag genomen worden (art. 35bis Sv.)(4). In het begin van 1999 werd art. 35 Sv. opnieuw gewijzigd om een strafrechtelijk beslag ook toe te laten op de overtuigingsstukken en de stukken waarvoor alleen de schijn bestaat dat ze voortkomen uit een misdrijf(5).

2. Traditioneel wordt de vraag naar de bescherming van de burgerlijke rechten van derden geformuleerd vanuit het standpunt van de derde-eigenaar van de in beslag genomen of verbeurdverklarde goederen. De derde-eigenaar van de verbeurd te verklaren zaken, wordt voldoende beschermd door wettelijke bepalingen en door mo-

---

(3) Art. 17 Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen, *B.S.* 3 juli 1997.

(4) Zie terzake: G. DE LEVAL en J.L. LEDOUX, „La saisie immobilière et l'ordre, § 2 Matière pénale Saisie immobilière conservatoire en matière pénale, L. du 20 mai 1997 sur la coopération internationale en ce qui concerne l'exécution des saisies et de confiscations (*M.B.*, 3 juillet 1997)”, *Chronique de droit à l'usage du notariat*, XXVI, 1997, 392-397; C. MEUNIER, „Du neuf dans les pouvoirs de saisie pénale par le juge d'instruction et dans les possibilités de confiscation pénale”, *J.L.M.B.* 1997, (1447) 1456-1460; G. STESSENS, *Thesis*, 313 e.v.; G. STESSENS, „De wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen: een kritisch onderzoek”, *R.W.* 1997-98, (1273) 1274-1277; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, in *C.B.R.*, Antwerpen, Maklu, 1999, 393-478; D. VANDERMEERSCH, „La loi du 20 mai 1997 sur la coopération internationale en ce qui concerne l'exécution de saisies et de confiscations – L'introduction en droit belge d'une saisie immobilière?”, *Rev. dr. pén.* 1997, 700-703; A. VAN ROOSBROECK, *o.c.*, nrs. 501-517; F. WERDEFROY, „Onroerende verbeurdverklaring en bewarend onroerend beslag in strafzaken”, *Notarius* 1998, 94-97.

(5) Art. 2 Wet van 14 januari 1999 Wet houdende wijziging van de artikelen 35 en 47bis van het Wetboek van Strafvordering, van artikel 31 van de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek en van de artikelen 3 en 5 van de wet van 15 maart 1874 op de uitlevering, *B.S.* 26 februari 1999. De nieuwe tekst van art. 35 Sv. luidt als volgt: „De procureur des Konings neemt alles in beslag wat een van de in artikel 42 van het Strafwetboek bedoelde zaken schijnt uit te maken en alles wat dienen kan om de waarheid aan de dag te brengen; hij vraagt de verdachte zich te verklaren omtrent de in beslag genomen voorwerpen, die hem vertoond zullen worden; van een en ander maakt hij een proces-verbaal op, dat ondertekend wordt door de verdachte, of ingeval deze weigert, wordt daarvan melding gemaakt.”

gelijkheden die geboden worden door de rechtspraak⁽⁶⁾. Maar de kring van derden die geschaad kunnen worden door deze maatregelen is veel ruimer: het zijn alle derden die hun vordering kunnen tenuitvoerleggen op die goederen. In deze bijdrage wordt een analyse gemaakt van de actiemogelijkheden die de derde-schuldeiser heeft om zijn rechten op de in beslag genomen of verbeurdverklarde goederen te vrijwaren.

II. Rechten van de overheid op reeds burgerlijk in beslag genomen goederen

3. De vraag rijst welke de positie van de overheid is ten aanzien van de vermogensvoordelen die reeds in beslag genomen zijn door de schuldeisers van de beklaagde, maar die de Onderzoeksrechter nadien ook strafrechtelijk in beslag wil nemen. Het burgerlijk beslag heeft geen eigendomsoverdracht uit het vermogen van de beslagen schuldenaar tot gevolg. Geen enkele wettelijke bepaling verbiedt de Onderzoeksrechter (of het Openbaar Ministerie) om de goederen waarop door een schuldeiser reeds civiel beslag werd gelegd, strafrechtelijk in beslag te nemen. De geoorloofdheid van het strafrechtelijk beslag geldt zowel ten aanzien van lichamelijke goederen waarop roerend of onroerend beslag is gelegd, als op schuldvorderingen waarop beslag onder derden is gelegd.

4. Dat betekent echter niet dat het latere strafrechtelijke beslag het vereffeningsdoel van het eerdere burgerlijk beslag mag frustreren. Het burgerlijk beslag moet ondanks het latere strafrechtelijke beslag in al zijn rechtsgevolgen gehandhaafd blijven. Bij roerend en onroerend beslag betekent dit dat de Onderzoeksrechter dan wel strafrechtelijk beslag kan leggen, maar dat dit beslag geen buitenbezitstelling van de

---

(6) Tegen een strafrechtelijke inbeslagname kan de eigenaar van de in beslag genomen goederen zich beklagen bij de Procureur des Konings (art. 28^{sexies} Sv.). Hij kan bovendien hoger beroep aantekenen tegen een beslissing waarbij goederen waarvan hij eigenaar is verbeurd verklaard worden (zie A. VANDEPLAS, noot onder Antwerpen 16 november 1993, *R.W.* 1993-94, 780). Tenslotte werd door het Hof van Cassatie erkend dat de eigenaar van de te verbeuren zaak tijdens de procedure voor het vonnisgerecht op een ontvankelijke wijze kan tussenkomen (Cass. 31 juli 1995, *Arr. Cass.* 1995, 711 en *R. Cass.* 1996, 140, noot P. VAN CAENEGEM).

beslagene met zich kan meebrengen⁽⁷⁾. Een mooie illustratie van deze principes ter zake van beslag onder derden biedt een vonnis van de Beslagrechter te Antwerpen van 8 juni 1998⁽⁸⁾. In casu had de derde-beslagene de gelden waarop uitvoerend derdenbeslag was gelegd, uit handen gegeven aan het Openbaar Ministerie. De Beslagrechter oordeelde terecht dat art. 1540 Ger. W. niet buiten werking gesteld wordt door het strafrechtelijke beslag. In de beschikking wordt uitgegaan van art. 2 Ger. W., dat stelt dat de regelen van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze worden geregeld door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen die niet verenigbaar zijn met de toepassingen van dit wetboek. Aangezien in casu — zo oordeelde de Beslagrechter — geen enkele wetsbepaling bestaat die derogeert aan art. 1540 Ger. W., blijft de daarin neergelegde regel gelden.

Het lijkt erop dat het gemene procesrecht in andere omstandigheden nochtans wel buiten toepassing dient gehouden te worden op grond van de algemene beginselen van het strafprocesrecht. Dat zal met name het geval zijn indien de strafrechtelijke inbeslagname kan bijdragen tot de bewijsvoering in de strafprocedure. Dan dient de uitwinning na uitvoerend beslag immers opgeschort te worden tot de definitieve strafrechtelijke uitspraak (zie infra, nr. 12).

III. Rechten van de schuldeisers op de strafrechtelijk in beslag genomen goederen

§ 1. AARD VAN HET STRAFRECHTELIJKE BESLAG

5. Tijdens het strafrechtelijk onderzoek kunnen goederen van de verdachte of van een derde door de Onderzoeksrechter (of door de Procureur des Konings⁽⁹⁾) in beslag genomen worden. Deze straf-

---

(7) De bewaring van de strafrechtelijk in beslag genomen goederen ter griffie is weliswaar de regel, doch geen vereiste voor de wettigheid van de strafrechtelijke inbeslagname (Rb. Luik 29 februari 1988, *J.L.M.B.* 1989, 529; G. STESENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 441; R. VERSTRAETEN, „Beslag in strafzaken”, in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1998, 11; L. VIAENE, „Huiszoeking en beslag in strafzaken”, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Brussel, Story-Scientia, 1962, 68-69).

(8) Beslagr. Antwerpen 8 juni 1998, *R.W.* 1998-99, 297.

(9) Vóór de zgn. „Wet-Franchimont” van 12 maart 1998 kon de Procureur des Konings alleen goederen in beslag laten nemen in geval van betrapting op heterdaad (art. 35, 36 en 37 Sv.). Sinds de „Wet-Franchimont” kan een opsporingsonderzoek ook een inbeslagname inhouden (art. 28bis §3 tweede lid Sv.).

rechtelijke inbeslagname wordt gedefinieerd als een voorlopige dwangmaatregel waarbij de bevoegde overheid, met het oog op de uitoefening van de strafvordering, een zaak aan de vrije beschikking van de eigenaar of van anderen onttrekt en haar, in de regel, onder zich neemt⁽¹⁰⁾. Drie doelstellingen kunnen potentieel aan de grondslag liggen van het strafrechtelijk beslag: de bewijsvoering tijdens het strafproces (in dat geval is de inbeslagname een opsporingsmaatregel), de verbeurdverklaring of de teruggave van de in beslag genomen zaken (in deze gevallen is de inbeslagname een bewarende maatregel)⁽¹¹⁾. Recent heeft de rechtspraak een belangrijke beperking aangebracht op de mogelijkheid om strafrechtelijk beslag te leggen als bewarende maatregel. Er werd namelijk geoordeeld dat art. 35 Sv. alleen verwijst naar art. 42 Sw. en niet naar art. 43bis Sw., zodat een strafrechtelijke inbeslagname niet geoorloofd is indien de vermogensvoordelen niet kunnen teruggevonden worden in het vermogen van de beklaagde. Dat impliceert dus dat er geen beslag kan gelegd worden op een met de vermogensvoordelen overeenstemmend bedrag dat geen enkele band toont met het vervolgde misdrijf⁽¹²⁾. Daarmee wordt de doelstelling die bestaat in de veiligstelling van een mogelijke verbeurdverklaring van de in beslag genomen goederen naar de achtergrond verschoven. Het valt af te wachten of deze rechtspraak, die volgens de huidige stand van de wetgeving goedgekeurd moet worden, de efficiëntie van de voordeelsontneming niet in het gedrang zal brengen⁽¹³⁾.

6. De vraag rijst echter welke de precieze aard is van het strafrechtelijk beslag vanuit civielrechtelijk perspectief en welke de gevolgen ervan zijn tegenover de particuliere schuldeisers van de beslagene.

---

(10) J. DE PEUTER, „Het beslag in strafzaken”, in *Strafrecht voor rechtspractici*, II, Leuven, Acco, 1986, (59) 61; J. DE PEUTER, „Beslag in strafzaken”, *R.W.* 1961-62, (1368) 1371; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 1; R. VERSTRAETEN, *o.c.*, nr. 2.

(11) Verslag aan de Senaat, *Gedr. St. Senaat* 1989-90, nr. 890/2, 7; J. DE PEUTER, *l.c.*, *Strafrecht voor rechtspractici*, II, 72; J. DE PEUTER, *l.c.*, *R.W.* 1961-62, 1379-1380; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 395-396; R. VERSTRAETEN, *o.c.*, nr. 2; zie ook Rb. Antwerpen 30 oktober 1997, *R.W.* 1989-90, noot A. VAN OEVELEN.

(12) K.I. Luik 10 juni 1999, *J.L.M.B.* 1999, noot C. MEUNIER; K.I. Brussel 19 april 1999, onuitg.; K.I. Antwerpen 14 januari 1999, *R.W.* 1998-99, 1.421, noot A. VANDEPLAS; zie L. ARNOU, „Mogelijke verbeurdverklaring wettigt geen beslag”, *Juristenkrant* 1999, nr. 7, 1; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 407-408. Contra: K.I. Gent 5 februari 1999 ter bevestiging van Onderzr. Gent 20 januari 1999, beide aangehaald door G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 12.

(13) De mogelijkheid voor de inbeslagname van een „equivalent bedrag” is wel mogelijk in andere landen: zie b.v. voor Zwitserland F. BAUMANN, „Konkurrenz zwischen Staat und Zivilgläubigern beim Zugriff auf strafrechtlich beschlagnahmtes Vermögen”, *Schweizerische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 1999, (113) 120.

In het oorspronkelijke wetsontwerp dat aan de wet van 20 mei 1997 ten grondslag ligt, was uitdrukkelijk bepaald dat het beslag in strafzaken dezelfde gevolgen heeft als het bewarend beslag in burgerlijke zaken(14). In een latere fase van de parlementaire voorbereiding werden weliswaar een aantal technische verschillen tussen de strafrechtelijke inbeslagname en het burgerlijk beslag ingevoegd(15) en werd de gelijkstelling tussen het burgerlijk beslag en de strafrechtelijke inbeslagname geschrapt(16). De basisinspiratie is echter gebleven: de wetgever ging uit van een gelijkschakeling tussen de effecten van het strafrechtelijk en het burgerlijk beslag.

Die gelijkstelling tussen het strafrechtelijk beslag en het burgerlijk beslag blijkt vooreerst in de terminologie: sinds de wet van 20 mei 1997 wordt in art. 35*bis* Sv. voor het eerst gesproken van „barend beslag” en niet meer van strafrechtelijke inbeslagneming, zoals voordien gebruikelijk was. Uit de woordkeuze alleen reeds blijkt een toenadering tussen beide beslagvormen. De Minister verklaarde bovendien uitdrukkelijk dat de harmonisering van de modaliteiten van het strafrechtelijk beslag met die van het burgerlijk beslag er toe strekte om de „inbeslagname op burgerlijk vlak beter te organiseren”(17). Bovendien werd tijdens de parlementaire voorbereiding herhaalde malen verwezen naar en inspiratie gezocht in de regeling voor het burgerlijk bewarend beslag, met name om de modaliteiten van het nieuw ingevoerde onroerende strafrechtelijke beslag te bepalen(18). Tenslotte werd zowel in de parlementaire voorbereiding als in de doctrine bevestigd dat het strafrechtelijk beslag vooral een conservatoire werking heeft, net zoals het bewarend burgerlijk beslag(19).

---

(14) Wetsontwerp betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen, *Parl. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/1; zie T. DE MEESTER, „Het strafrechtelijk beslag op onroerende goederen”, *A.J.T.* 1996-97, (56) nr. 13.

(15) Zo geldt het strafrechtelijk beslag op onroerende goederen voor vijf jaar, het burgerlijk beslag voor drie jaar. Anders dan bij een burgerlijk beslag is de aanbidding aan de hypotheekbewaarder op dezelfde dag als de betekening van het exploit niet op straffe van nietigheid voorgeschreven.

(16) De geciteerde alinea werd geschrapt op grond van een amendement dat ertoe strekte om een ander lid te schrappen (Amendement WILLEMS, *Parl. St. Kamer* 1995-96, 1-2). De schrapping van deze bepaling uit het wetsontwerp gebeurde dus niet bewust, zodat elk argument dat a contrario uit deze schrapping zou afleiden dat die gelijkstelling niet meer geldt, verworpen moet worden. In dezelfde zin: G. DE LEVAL, en J.L. LEDOUX, *l.c.*, 396.

(17) Verslag aan de Kamer, *Gedr. St. Kamer*, 1995-96, 2.

(18) *Gedr. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/7, 2; *Gedr. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/3, 7: „in deze tekst wordt de term beslag vooral gebruikt in de zin van bewarend beslag”; *Gedr. St. Senaat* 1995-96, nr. 393/8, 2. Zie C. MEUNIER, *l.c.*, 1275.

(19) *Gedr. St. Kamer* 1995-96, nr. 427/3, 12; C. MEUNIER, *l.c.*, 457.

De aanspraken van de Staat op de in beslag genomen goederen hebben op het ogenblik van de inbeslagname geen volledig vaststaand karakter. Het is immers pas bij een eventuele verbeurdverklaring van de goederen dat de overheid aanspraken zal kunnen laten gelden op de betrokken goederen. Dit element vormt nochtans geen belemmering voor de gelijkstelling tussen de gevolgen van het civielrechtelijk en het strafrechtelijk beslag. In beginsel moet de vordering tot zekerheid waarvan beslag wordt gelegd, weliswaar een zeker karakter hebben, maar het is een verworvenheid dat bewarend beslag kan worden gelegd voor een eventuele schuldvordering of een schuldvordering onder opschortende voorwaarde als het ontstaan van de aanspraak maar voldoende redelijk is op het ogenblik dat het beslag werd gelegd(20). Gelet op de onafhankelijkheid van de Onderzoeksrechter of de Procureur des Konings die tot beslaglegging overgaat en de mogelijke aansprakelijkheid van de Staat bij een onrechtmatig beslag, lijkt de vordering van de Staat dus inderdaad voldoende redelijk om een burgerlijk beslag te kunnen rechtvaardigen.

Vanuit deze elementen moet dan ook besloten worden dat het beslag in strafzaken ten aanzien van de particuliere schuldeisers dezelfde situatie creëert als wanneer een andere schuldeiser van de strafrechtelijk vervolgte persoon bewarend burgerlijk beslag legt, ondanks het feit dat die uitdrukkelijke gelijkstelling die in het oorspronkelijke wetsontwerp terug te vinden was, er later uit geschrapt is(21). Het enige verschil tussen beide beslagvormen is dus louter feitelijk van aard: het strafrechtelijk beslag leidt in principe tot een buitenbezitstelling van de beslagene, terwijl het burgerlijk beslag geen enkele wijziging aanbrengt in de feitelijke macht over de in beslag genomen goederen. Ook STESENS heeft er in zijn proefschrift voor gepleit om die juridische gelijkschakeling tussen de civielrechtelijke effecten van een strafrechtelijk en een burgerrechtelijk beslag uitdrukkelijk in de

---

(20) E. DIRIX en K. BROECKX, „Beslag”, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Antwerpen, Story-Scientia, 1992, nr. 395, p. 220; G. DE LEVAL, *Traité des saisies*, nr. 155; J.-L. LEDOUX, „Les saisies. Chronique de jurisprudence: 1989-1996”, in *Les dossiers du Journal des tribunaux*, Brussel, Larcier, 1997, nr. 79.

(21) In dezelfde zin: G. DE LEVAL, en J.L. LEDOUX, *l.c.*, 396; J. GOEMAERE, „Effets d’une saisie conservatoire immobilière de l’article 35bis du code d’instruction criminelle sur une procédure de saisie exécution immobilière”, in *Comité voor Studie en Wetgeving van de K.B.F.N.* (hierna verkort geciteerd als *C.S.W.*), *Dossier nr. 1330-1331bis*, 1999, 7; G. STESENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 396 (Hij stelt dat de buitenbezitstelling bij het strafrechtelijk beslag het enige distinctieve element is tussen beide beslagvormen. Hieruit vloeit echter geen enkele gevolgtrekking voort op het vlak van de ontstaansmogelijkheid en afwikkeling van samenloop-situaties); F. WERDEFROY, „Bewarend onroerend beslag in strafzaken”, in *C.S.W.*, *Dossier nr. 4.330-4.331bis*, 6 (deze nota werd goedgekeurd door de Nederlandse Kamer van het C.S.W. bij vergadering van 6 februari 1999).

wet in te schrijven(22). Deze stelling wordt tenslotte ook gestaafd vanuit rechtsvergelijkend perspectief. Zo bepaalt art. 94c van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering dat de Titel van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering die handelt over burgerlijk bewarend beslag, mits enige aanpassingen, van overeenkomstige toepassing is op het strafvorderlijke conservatoire beslag(23).

§ 2. MOGELIJKHEID VOOR DE SCHULDEISERS TOT HET LEGGEN VAN BESLAG

A. Principe

7. Kunnen schuldeisers van de beslagene na een strafrechtelijk beslag nog burgerlijk beslag leggen op dezelfde zaken? Een aantal arresten van het Hof van Cassatie uit het begin van deze en het einde van de vorige eeuw antwoordden ontkennend op die vraag(24). Deze rechtspraak werd voornamelijk verantwoord vanuit het geheime karakter van het strafrechtelijk onderzoek. Deze historische precedents mogen nochtans een objectieve analyse van de vraagstelling niet verhinderen.

Het strafrechtelijk beslag doet de goederen immers niet uit het vermogen van de beslagene verdwijnen. Deze laatste blijft eigenaar, doch de uitoefening van zijn eigendomsrecht wordt opgeschort(25). Het uitgangspunt moet gevonden worden in art. 8 Hyp. W., dat inhoudt dat de schuldeiser beslag kan leggen op alle goederen van de schuldenaar, *welke ook de bestemming ervan weze*, behalve indien een wet ze onbeslagbaar stelt. In beginsel kan het onderpand van de aanspraken van de schuldeisers niet verminderd worden ten gevolge van een bestemming die door de wet aan de goederen gegeven is(26).

8. Een wettelijk beletsel voor een bewarend burgerlijk beslag is in casu niet voor handen. Het feit dat de goederen ter griffie bewaard worden, staat een bewarend beslag door de schuldeisers niet in de weg. Het is voor de schuldeisers immers mogelijk om beslag te leggen op goederen die behoren tot het vermogen van de schuldenaar, maar

---

(22) G. STESSENS, *o.c.*, nr. 739.

(23) Zie over deze bepaling nader G. STESSENS, *o.c.*, nr. 739.

(24) Cass. 6 februari 1905, *Pas.* 1905, I, 122; Cass. 25 oktober 1897, *Pand. Pér.* 1898, nr. 320, concl. Proc.-Gen. MESTDACH TER KIELE; J. DE PEUTER, *l.c.*, *R.W.* 1961-62, 1385.

(25) J. DE PEUTER, *l.c.*, *R.W.* 1961-62, 1371; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 396; L. VIAENE, *o.c.*, nr. 72.

(26) *A.P.R.*, tw. *Beslag*, nr. 104 e.v.; G. DE LEVAL, *Traité des saisies*, Luik, Faculté de droit de Liège, 1988, 97.

die niet in het bezit zijn van de schuldenaar (het zgn. „beslag bij derden”). Ook het argument dat die goederen uiteindelijk bestemd zijn voor de openbare dienst kan geen beletsel vormen voor de beslagbaarheid van die strafrechtelijk beslagen goederen. Art. 1412*bis* Ger. W., dat de wettelijke vertaling vormt van die bekommernis, beperkt haar toepassingsgebied immers tot goederen die toebehoren aan een publiekrechtelijk orgaan, wat nog niet het geval is bij de strafrechtelijke inbeslagname voorafgaand aan de verbeurdverklaring (zie supra, nr. 2)(27). Bovendien betekent het latere burgerlijk beslag geenszins dat de goederen onttrokken worden aan de gerechtelijke diensten, of dat daardoor het gerechtelijk onderzoek in het gedrang zou worden gebracht. Het beslag heeft immers geen buitenbezitstelling tot gevolg, doch strekt alleen tot de beschikkingsonbevoegdheid van de beslagene.

9. Er zijn nog een aantal indiciën die erop wijzen dat de wetgever de bedoeling had om aan particuliere schuldeisers toe te laten burgerlijk bewarend en uitvoerend beslag te kunnen leggen op de reeds voorheen strafrechtelijk in beslag genomen goederen.

Vooreerst moet deze bedoeling van de wetgever afgeleid worden uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990. Daarin stelde de bevoegde Minister dat „in geval van faillissement (de rechter) eerst tot het reïntegreren van de goederen in de massa (zal) beslissen”(28). Daaruit blijkt de mogelijkheid voor een individuele schuldeiser om beslag te leggen. Wanneer immers de strafrechtelijk beslagen goederen kunnen gevat worden door een collectief beslag als het faillissement, moeten ze a fortiori het voorwerp kunnen uitmaken van een individueel beslag van een schuldeiser.

Daarnaast zullen we verder zien dat het voor de schuldeisers nog mogelijk is een burgerlijk beslag te leggen op goederen die reeds het voorwerp uitmaken van een definitieve verbeurdverklaring (zie infra, nr. 36 e.v.). Als een beslaglegging na de verbeurdverklaring nog mogelijk is, is een beslaglegging voorafgaand aan de verbeurdverklaring a fortiori mogelijk. Het zou paradoxaal zijn om geen burgerlijk beslag meer toe te laten in de periode voorafgaand aan de verbeurdverklaring, terwijl dat wel nog mogelijk is nadien.

---

(27) In tegenstelling tot de Belgische bepaling maakt de Nederlandse bepaling geen onderscheid naar de eigendom van de goederen; zie art. 436 Nederlands Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering: „Beslag mag niet worden gelegd op goederen, bestemd voor de openbare dienst.”

(28) *Gedr. St. Senaat* 1989-90, nr. 890/2, 34.

De geheimhouding in het strafrechtelijk onderzoek, die in de hoger geciteerde oudere rechtspraak voorlag, geldt niet meer op dezelfde wijze. In een K.B. van 24 maart 1936 werd uitdrukkelijk voorzien in de plicht voor de griffier om bij opheffing van het beslag kennis te doen aan sommige categorieën van personen die rechten laten gelden op de zaak(29). Het Verslag aan de Koning bevestigt trouwens impliciet de mogelijkheid tot het leggen van uitvoerend beslag: het stelt immers dat de griffier die detentor is van de in beslag genomen zaak niet bevoegd is om zich uit te spreken over het uitvoerend beslag dat op de zaak gelegd is door een schuldeiser(30). Een bijkomende aantasting van de geheimhouding van beslagmaatregelen naar derden, is terug te vinden in de wet van 20 mei 1997. Wat het beslag op onroerende goederen betreft, werd daarin uitdrukkelijk in een hypothecaire publiciteit voorzien onder druk van een pleidooi daartoe in de rechtsleer(31).

Tenslotte kan ook een argument geput worden uit rechtsvergelijkende analyse: een dergelijke mogelijkheid tot burgerlijk beslag na strafrechtelijk beslag blijkt ook in het buitenland te bestaan. In het Nederlandse Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering zijn er zelfs specifieke bepalingen voorzien waarbij de beslagleggende schuldeiser de strafrechtelijke autoriteiten in kennis moet stellen van het burgerlijk beslag(32).

10. Het is duidelijk dat het fundamenteel principe van het vermogen van de schuldenaar als gemeenschappelijk onderpand van de schuldeisers uitwerking dient te krijgen, ook ten aanzien van strafrechtelijk in beslag genomen goederen. Het betreft hier eigenlijk een onverkorte toepassing van het principe dat een goed door verschillende schuldeisers in beslag kan worden genomen(33). Gezien de hoger verdedigde identiteit tussen een strafrechtelijk en een burgerlijk beslag (zie supra,

---

(29) Art. 3 K.B. nr. 260 van 24 maart 1936 op de bewaring, ter griffie, en de procedure tot teruggave van de in strafzaken in beslag genomen zaken, *B.S.* 26 maart 1936.

(30) Verslag aan de Koning bij het K.B. nr. 260 van 24 maart 1936 op de bewaring, ter griffie, en de procedure tot teruggave van de in strafzaken in beslag genomen zaken, *Pasin.* 1936, 142.

(31) T. DE MEESTER, *l.c.*, nr. 9; A.VAN ROOSBROECK, *o.c.*, nr. 514.

(32) Zie art. 457 lid 2 Nederlands Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering: „Is het eerdere beslag gelegd op de grondslag van het Wetboek van Strafvordering dan is de beslaglegger verplicht het door hem later gelegde beslag onverwijld te betekenen aan het parket van het openbaar ministerie bij het gerecht in feitelijke aanleg waarvoor de strafzaak, op grond waarvan het eerdere beslag is gelegd, wordt of het laatst werd gelegd.”; R.M. VENNIX, *Boef en beslag*, Nijmegen, Acqui Libri, 1998, 85.

(33) Contra: Beslagr. Hoei 21 november 1983, *J.L.* 1984, 117: doordat een bijzondere procedure is voorzien in het K.B. van 24 maart 1936, wordt er afgeweken van de regels van het Ger. W., en is niet de Beslagrechter maar wel de Rechtbank van Eerste Aanleg bevoegd.

nr. 5-6), vloeit de geoorloofdheid van het burgerlijk beslag eigenlijk voort uit het feit dat het principe „saisie sur saisie ne vaut” niet geldt bij bewarend beslag.

11. Betreft het in dat geval een beslag bij een derde of een beslag onder derden? Het onderscheid tussen deze beide beslagvormen geeft in de praktijk aanleiding tot betwistingen. Nochtans is het onderscheid van belang, zowel op procedureel vlak als op het niveau van de gevolgen⁽³⁴⁾. Hoewel sommige auteurs zulks betwisten, lijkt het om een beslag „bij derden” (art. 1503 Ger. W.) te gaan⁽³⁵⁾. Op het ogenblik van het burgerlijk beslag kan men immers niet oordelen dat de griffier een teruggaveplicht draagt, al is het onder een voorwaarde. De kans dat een verbeurdverklaring uitgesproken wordt en er dus helemaal geen teruggave dient te gebeuren, is in dat opzicht zeker niet denkbeeldig. Zoals hierboven vermeld, heeft de beslagleggende overheid een aanspraak op de in beslag genomen goederen onder de opschortende voorwaarde van de verbeurdverklaring. Daarmee is onverenigbaar dat de Staat tegelijk schuldenaar zou zijn van de beslagene, zodat er geen sprake kan zijn van een beslag onder derden. Indien men echter absolute zekerheid wens te krijgen over de geoorloofdheid van de gevolgde procedure, kan men best beide vormen van beslag cumuleren⁽³⁶⁾.

B. Beperking

12. Toch moet één (zuiver procedurele) beperking worden aangebracht op de actiemogelijkheden van de schuldeisers ten aanzien van de strafrechtelijk in beslag genomen goederen. Die uitzondering vloeit voort uit art. 2 Ger. W., dat bepaalt dat „de gemeenrechtelijke procedureregelen uit het Ger. W. van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen, waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de toepassing van de bepalingen van dit wetboek”. De algemene beginselen van de strafrechtspleging verzetten er zich alleen tegen dat goederen uitgewonnen

---

(34) Voor een uitgebreide bespreking: zie H. JESPERS, „Beslag onder derden of bij derden”, in *Liber Amicorum Marcel Briers*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 207-230.

(35) In dezelfde zin: E. DIRIX en K. BROECKX, „Overzicht van rechtspraak: beslagrecht (1970-1990)”, *T.P.R.* 1991, 91, nr. 12; vgl. Antwerpen 19 juli 1988, *Turnh. Rechtsl.* 1989, 107 (de procedure van een bewarend beslag onder derden wordt afgewezen). Contra G. DE LEVAL, noot onder Luik 13 januari 1984, *J.L.* 1984, 110.

(36) In dezelfde zin: J. ENGLEBERT, *l.c.*, nr. 36.

worden na uitvoerend beslag, terwijl de Onderzoeksrechter die goederen nodig heeft met het oog op de bewijslevering.

Twee elementen zorgen dus voor een restrictieve toepassing van deze uitzondering. Enerzijds verzet de strafrechtspleging zich noch tegen een bewarend noch tegen een uitvoerend beslag, maar alleen tegen een uitwinning ten gevolge van het uitvoerend beslag. Anderzijds verzet de strafrechtspleging zich evenmin tegen de uitwinning wanneer de goederen strafrechtelijk louter in beslag werden genomen met het oog op de verbeurdverklaring of de teruggave, zonder dat ze een bijdrage leveren tot de bewijslevering⁽³⁷⁾. Het strafrechtelijk beslag vormt alleen een belemmering voor de tenuitvoerlegging van het burgerlijk beslag indien het strafrechtelijk beslag gelegd is als onderzoeksmaatregel, niet als het gelegd is als bewarende maatregel. Met name dit tweede element zal ertoe leiden dat de beperking van deze procedurele verhaalsmogelijkheden op vermogensvoordelen zonder praktische draagwijdte wordt. Vermogensvoordelen dragen immers over het algemeen niet bij tot de bewijslevering van een misdrijf.

13. Wie dient te oordelen over de vraag of het burgerlijk beslag op de strafrechtelijk in beslag genomen goederen kan voortgezet worden vóór de definitieve strafrechtelijke uitspraak? Het lijkt er op dat de Beslagrechter de enige bevoegde instantie kan zijn. Alleen hij kan immers oordelen over de uitzonderingen op art. 7 en 8 Hyp. W., nl. over de onbeslagbaarheid van goederen die toebehoren aan een schuldenaar. Indien men die bevoegdheid zou toekennen aan de Onderzoeksrechter zelf, zou dat impliceren dat de beslagbaarheid van de goederen afhankelijk wordt gesteld van de machtiging van deze instantie, wat in strijd komt met het principiële karakter van de beslagbaarheid van de goederen die tot het vermogen van de schuldenaar behoren.

§ 3. TOEPASSING VAN „LE CRIMINEL TIENT LE CIVIL EN ÉTAT”?

14. Uit de vorige titel blijkt dat er geen materieelrechtelijke belemmering bestaat voor de schuldeisers om hun verhaalsrechten veilig te stellen of uit te oefenen, maar de vraag rijst of dit ook op procesrechtelijk vlak geldt. Is de machtiging van de Beslagrechter tot het leggen

---

(37) Deze tweede beperking is ook terug te vinden bij J. GOEMAERE, *l.c.*, 10.

van beslag niet in strijd met de regel „le criminel tient le civil en état” (art. 4 V.T.Sv.)?

15. Tegen een bewarend beslag kan art. 4 V.T.Sv. niet met kans op slagen worden ingeroepen. Als het beslag bevolen wordt door de Onderzoeksrechter is de strafrechtelijke vordering onder de vorm van een vordering tot gerechtelijk onderzoek nochtans wel reeds ingesteld, wat tot toepassing van voornoemde regel aanleiding geeft. Maar art. 4 V.T.Sv. beoogt alleen te vermijden dat er een tegenstrijdigheid zou ontstaan tussen de beslissing ten gronde van de burgerlijke Rechter en de beslissing ten gronde van de Strafrechter. Welnu, de beslissingen alvorens recht te doen of de machtiging tot het leggen van bewarend beslag kunnen niet als zodanig worden beschouwd(38).

16. Geldt dat ook voor een uitvoerend beslag? De regel van art. 4 V.T.Sv. moet zo uitgelegd worden dat hij alleen van toepassing is indien de burgerlijke vordering gemeenschappelijke elementen vertoont met de strafvordering, ten einde een eventuele tegenspraak tussen de beslissing van de burgerlijke rechter en de beslissing van de strafrechter te vermijden(39). In de rechtspraak en rechtsleer werd op constante basis geoordeeld dat dit impliceert dat art. 4 V.T.Sv. alleen de burgerlijke vorderingen betreft, en niet de middelen tot tenuitvoerlegging(40). Derhalve kan ook dit procesrechtelijke argument geen grondslag vormen voor de niet-toelaatbaarheid van de voortzetting van een uitvoerend beslag tijdens een gerechtelijk onderzoek.

17. DE LEVAL en LEDOUX betwisten deze stelling voor het beslag op onroerende goederen waarvan het strafrechtelijk beslag reeds overgeschreven was op het ogenblik van het burgerlijk beslag. Na de overschrijving van het strafrechtelijk beslag zouden de schuldeisers

---

(38) Beslagr. Luik 18 april 1984, *J.L.* 1986, 68; Beslagr. Namen 18 september 1981, *R.R.D.* 1982, 53; *A.P.R.*, tw. *Beslag*, nr. 392; G. DE LEVAL, *Traité des saisies*, 305-306.

(39) Zie Gent 18 januari 1994, *R.W.* 1994-95, 231; M. FRANCHIMONT, A. JACOBS en A. MASSET, *Manuel de procédure pénale*, Luik, Jeune Barreau de Liège, 1989, 149.

(40) Luik 22 mei 1997, *J.L.M.B.* 1997, 1689; Beslagr. Brussel 26 april 1989, *Bull. Bel.* 1995, 559; G. DE LEVAL en J. VAN COMPERNOLLE, „Aperçu des règles communes aux saisies conservatoires et aux voies d'exécution”, in X., *Les voies conservatoires et d'exécution. Bilan et perspectives*, (9) 75. De Franse rechtspraak oordeelde in dezelfde zin: Cass. fr. 18 juni 1981, *Gaz. Pal.* 1982, *Pan.*, 83, goedkeurende noot M.V.; Cass. fr. 18 april 1980, *Gaz. Pal.* 1980, II, 518, noot J. VIATTE. Anders E. DIRIX en K. BROECKX, *l.c.*, *T.P.R.* 1991, 92: „het uitvoerend beslag mag geen voortgang vinden tot wanneer over de vrijgave van de in beslag genomen goederen is beslist”; J. GOEMAERE, *l.c.*, 2.

niet meer tot tenuitvoerlegging op dezelfde goederen kunnen overgaan(41). Het betreft hier een zienswijze die zonder wettelijke grondslag een uitzondering voorziet op de fundamentele principes van art. 7 en 8 Hyp. W., aangezien de strafrechtelijk in beslag genomen goederen tot het onderpand van de schuldeisers blijven behoren. Alleen indien de in beslag genomen goederen noodzakelijk zijn voor de bewijslevering in het strafproces, kan art. 2 Ger. W. een wettelijke grondslag vormen die de uitwinning van de goederen belemmert (zie supra, nr. 12-13)(42).

§ 4. SAMENLOOP VAN HET BURGERLIJK EN STRAFRECHTELIJK BESLAG

A. Probleemstelling

18. De vraag of de vordering van de Staat in de samenloop een bevoorrecht karakter heeft en ten belope van welk bedrag de vordering moet worden ingediend, raakt de delicate verhouding tussen het burgerlijk recht en het strafrecht in haar diepste wezen. De burgerlijke belangen van de schuldeisers staan hier immers lijnrecht tegenover de belangen van de repressie van criminaliteit. Dit kan geïllustreerd worden aan de hand van een voorbeeld. Iemand heeft zich schuldig gemaakt aan een drugsmisdrijf waaruit hij een opbrengst haalt van meerdere miljoenen BF. Met deze gelden heeft hij een Ferrari gekocht van 2 miljoen BF. De Onderzoeksrechter laat strafrechtelijk beslag leggen op dit secundair vermogensvoordeel met het oog op de verbeurdverklaring. Stel dat een particuliere schuldeiser van de drugsdelinquent die volledig te goeder trouw is, een vordering heeft verkregen ten belope van 100.000 BF. Indien deze schuldeiser beslag zou leggen op diezelfde Ferrari, ontstaat samenloop tussen de Staat en de particuliere schuldeiser. Indien men aan de, nochtans rechtmatige, burgerlijke belangen van de particuliere schuldeiser zou tegemoet komen, zou dit een honorering van het drugsmisdrijf opleveren. Dat zou immers betekenen dat het onrechtmatige vermogensvoordeel strekt tot delging van de schulden van de dader. Door middel van de betaling aan de schuldeiser zou de dader dus verrijkt worden uit het misdrijf. De conclusie moet dan ook zijn dat er — hoe eigenaardig dit vanuit

---

(41) Zie G. DE LEVAL en J.-L. LEDOUX, *l.c.*, 397: „soit la saisie pénale est opposable auquel cas une procédure civile d'exécution ne pourrait être conduite à son terme sans radiation préalable”. In dezelfde zin: de bijdrage van F. TOP in de Vergadering van 6 februari 1999 van de Nederlandse Kamer van het C.S.W., *dossier nr. 1330-1331bis*.

(42) In dezelfde zin: J. GOEMAERE, *l.c.*, 8; F. WERDEFROY, „Bewarend onroerend beslag in strafzaken”, *l.c.*, 3 en 5.

civielrechtelijk perspectief ook moge klinken — een „belangengemeenschap” bestaat tussen de schuldeisers van de dader en de dader zelf. Toch betekent dat niet dat de particuliere schuldeiser niet beschermingswaardig is. Hij kan volledig te goeder trouw geweest zijn. Aangezien het vermogen van de schuldenaar op het ogenblik van het beslag het voorwerp van zijn pandrecht vormt, heeft hij op grond van artt. 7 en 8 Hyp. W. aanspraken die hij kan laten gelden op die vordering.

19. Tegenover deze belangen van de schuldenaar en de schuldeiser staan de belangen van de Staat. Vanuit repressief oogpunt wil de overheid precies vermijden dat ook maar één enkel vermogensbestanddeel dat voortkomt uit het misdrijf in het vermogen van de dader van het misdrijf gestand zou blijven. Door te verhinderen dat de dader op burgerlijk vlak de vruchten plukt van zijn misdrijf, beoogt de wetgever op doelmatige wijze de criminaliteit te bestrijden. Dit motief was trouwens ook de ratio legis van de wetwijzigingen van 17 juli 1990 en 20 mei 1997 (zie supra, nr. 1).

De paradox die deze problematiek treft, bestaat er dan ook in dat de twee doelstellingen die de wetgever bij de wet van 17 juli 1990 heeft nagestreefd, in casu niet alleen onverzoenbaar zijn maar elkaar bovendien ook tegenwerken. Enerzijds heeft de wetgever de criminaliteit in zijn wortels willen bestrijden door aan de dader van het misdrijf alle vruchten van zijn misdrijf te ontnemen(43). Anderzijds heeft de wetgever ook de belangen van derde-benadeelden (en niet alleen van de slachtoffers) in grotere mate willen beschermen(44). Bij de voorliggende samenloop bestaat het paradoxale van de situatie er precies in dat, door de belangengemeenschap tussen schuldeiser en schuldenaar, de behartiging van de belangen van de benadeelden impliceert dat de vruchten van het misdrijf gerood in plaats van vernietigd worden.

Een evenwichtige afweging tussen beide rechtmatige belangen — enerzijds die van de voordeelsontneming in het kader van de repressie, anderzijds die van de particuliere schuldeiser te goeder trouw — moet

---

(43) Memorie van toelichting bij de wet van 17 juli 1990, *Parl. St.* Kamer 1989-90, nr. 987/1, 1.

(44) Verslag namens de commissie aan de Senaat, *Parl. St.* Senaat 1989-90, 20. In de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 wordt zelfs bepaald dat het slachtoffer hoe dan ook voorrang zou moeten hebben op de fiscus, alhoewel niet duidelijk is waarop dit voorrecht moet worden gesteund (*Gedr. St.* Senaat 1989-90, nr. 890-2, 20: „De Minister voegt hieraan toe dat hij persoonlijk van oordeel is dat rechten van de derden bevoorrecht zouden moeten zijn. Het slachtoffer zou hoe dan ook voorrang op de fiscus moeten hebben. Op dat punt zou er een overleg moeten zijn met de Minister van Financiën.”). Zie M. DE SWAEF, *l.c.*, nr. 8.

dan ook voorliggen bij de beoordeling van de rechten die respectievelijk de Staat en de particuliere schuldeisers kunnen laten gelden bij de samenloop. We zullen echter zien bij een nadere analyse van de situatie dat de positieve stand van de wetgeving de belangen van de benadeelde schuldeiser de iure op voet van gelijkheid met de voordeelsontneming aan de dader in beschouwing neemt, maar dat de resultaten van de verdeling er vaak de facto toe leiden dat de opbrengst van de in beslag genomen zaak in grote mate wordt aangewend tot voldoening van de particuliere schuldeisers.

B. Uitwerking

20. Het posterieure burgerlijk beslag heeft niet tot gevolg dat de goederen onmiddellijk worden onttrokken aan de autoriteiten die het gerechtelijk onderzoek voeren. Het beslag leidt tot een beschikkingsonbevoegdheid, maar niet tot een buitenbezitstelling van de personen in wiens handen de beslagen goederen zich bevinden(45).

21. Doordat verschillende schuldeisers beslag gelegd hebben op dezelfde goederen van de beklaagde, ontstaat een situatie van samenloop tussen hen(46). De Staat kan in die samenloop uit hoofde van het strafrechtelijk beslag geen enkele preferentie laten gelden(47). Daartoe bestaat immers geen enkele wettelijke grondslag, zodat het principe „geen voorrecht zonder wet” hier toepassing moet vinden. Het leggen van het strafrechtelijk beslag verschaft gegeven de gelijkshakeling met het burgerlijk beslag geen voorrecht. Terecht heeft KORTMANN er in Nederland op gewezen dat bij gebreke aan andersluidende wettelijke bepaling het gelijkheidsbeginsel geldt tussen de Staat en de andere beslagleggende crediteuren(48). De Staat komt in dat geval dus als chirografaire schuldeiser tot de boedel. De loutere overweging dat de Staat een publiek belang heeft bij de strafrechtelijke voordeelsontneming kan op zichzelf niet rechtvaardigen dat aan

---

(45) *A.P.R.*, tw. *Beslag*, p. 14, nr. 20.

(46) G. DE LEVAL, *Traité*, nrs. 105 en 120; *A.P.R.*, tw. *Beslag*, p. 15, nr. 23; J. VAN COMPERNOLLE, „Le caractère collectif des saisies”, in *Liber amicorum E. Krings*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 843-860.

(47) In dezelfde zin: J. MARTINY, „Rapport de lecture”, in *C.S.W.*, *Dossier nr. 4330-4331bis*, 1; F. WERDEFROY, „Bewaard onroerend beslag in strafzaken”, nota, in *C.S.W.*, *Dossier nr. 4.330-4.331bis*. In de Koninklijke Belgische Federatie voor Notarissen werd deze stelling bijgetreden door Mr. DE VROE (zie Verslag, 2).

(48) Zie tussenkomst van S.C.J.J. KORTMANN, in „Verslag van de discussie”, in G.J.M. CORSTENS (ed.), *Maatregelen tegen witwassen in het Koninkrijk*, Deventer, Gouda Quint, 1996, (221) 234.

de Staat een recht van voorrang zou worden toegekend op de particuliere schuldeisers(49). Ook de behartiging van de crediteurspositie reflecteert immers een publiek belang, nl. de bereidheid van instellingen om krediet te verstrekken aan kapitaalbehoefte personen. Bij een samenloopsituatie op roerende goederen impliceert het uitgangspunt van gelijkheid tussen de Staat en de particuliere schuldeisers de toepassing van de procedure van evenredige verdeling (art. 1627-1638 Ger. W.). De Staat zal dus slechts pro rata proportionis met de andere chirografaire schuldeisers kunnen delen in de opbrengst van het goed. Indien de beslagen een onroerend goed bezwaren, vindt de procedure van de rangregeling toepassing (art. 1639-1654 Ger. W.).

Volledigheidshalve moet nog een verfijning op de bovengenoemde principes worden aangebracht. Niet alleen de Staat, maar ook de schuldeisers die burgerlijk beslag leggen, kunnen op grond van art. 17, 19, 21 en 25 Hyp. W. de kosten van hun beslag bij voorrang verhalen op het provenu van de uitgewonnen zaak. Weliswaar wordt traditioneel betoogd dat de schuldeiser die een tweede maal beslag legt op een zaak die reeds eerder in beslag genomen is, niet handelt tot nut van de samenlopende schuldeisers, doch deze redenering kan in de behandelde hypothese niet toegepast worden: de tussenkomst van de schuldeiser die posterieur burgerlijk beslag legt, is immers noodzakelijk om te verhinderen dat hun rechten zouden worden aangetast door een strafrechtelijke beslissing tot verbeurdverklaring of — belangrijker nog — tot teruggave van de in beslag genomen goederen. Toch moet in dat verband een nuance aangebracht worden. Er moet immers rekening worden gehouden met de relatieve werking van het voorrecht. Dat betekent dat het voorrecht alleen kan worden ingeroepen ten aanzien van de samenlopende schuldeisers in wiens voordeel ze gemaakt zijn. Dat betekent dat de Staat als concurrente schuldeiser zich dit voorrecht niet zal moeten laten tegenwerpen. De kosten van dit burgerlijk beslag hadden voor de Staat immers geen enkel nut, gezien het feit dat de Staat door het strafrechtelijk beslag reeds zijn belangen veilig gesteld had.

22. Ten belope van welk bedrag kan de Staat zijn schuldvordering indienen in de samenloop? Aangezien het strafrechtelijk beslag als bewarend beslag wordt gezien, moet de algemene regel toegepast worden dat de schuldvordering een bedrag betreft ten belope waarvan

---

(49) In dezelfde zin: F. BAUMANN, *l.c.*, 119: „Die Gegenüberstellung zeigt somit, dass das öffentliche Interesse des Staates auf Ausgleich grundsätzlich keine Vollstreckungsprivilegien gegenüber privaten Ansprüchen zu rechtfertigen vermag.”

het bewarend beslag werd toegestaan. Dit bedrag kan enkel maar de waarde van de betrokken goederen zijn op het ogenblik van de inbeslagname⁽⁵⁰⁾. Een doorslaggevend juridisch argument daartoe kan gevonden worden in de civielrechtelijke effecten van de verbeurdverklaring. De verbeurdverklaring moet gezien worden als de zakenrechtelijke realisatie van de schuldvordering die de Staat jegens de schuldeiser heeft. Door het in kracht van gewijsde treden van de beslissing tot verbeurdverklaring heeft de Staat een uitvoerbare titel verworven die een zakenrechtelijke aanspraak op het goed verleent, ter omzetting van het louter persoonlijke recht dat de Staat voordien had. Het is deze zakenrechtelijke aanspraak die de Onderzoeksrechter heeft willen veilig stellen door de strafrechtelijke inbeslagname van de vermogensvoordelen. Het uiteindelijke vermogensbestanddeel dat in het vermogen van de overheid terecht komt, is dus precies de waarde van de in beslag genomen zaak. Die waarde determineert derhalve het vermogensrechtelijke belang van de Staat op de zaak, zodat die waarde ook de vordering van de Staat in de samenloop met de particuliere schuldeiser dient te kwantificeren. Op dit niveau zet de gelijkschakeling tussen het strafrechtelijk en het burgerrechtelijk beslag zich door: net zoals het burgerlijk beslag moet het strafrechtelijk beslag beschouwd worden als een handeling die de beslagen goederen onder de hand van het gerecht plaatst om de totstandkoming van een recht met zakelijke werking veilig te stellen.

Een voorbeeld moge dit verduidelijken. Een particulier heeft jarenlang een bloeiende drugslijn gerund. De Staat laat beslag leggen op twee luxe-wagens, waarvan hij meent dat ze met het drugsgeld gekocht zijn, ten einde de verbeurdverklaring van die „vervangingsgoederen” veilig te stellen. De verbeurdverklaring van die voertuigen verleent een zakelijke aanspraak met als onderpand de waarde van de voertuigen, die moet worden beschouwd als de titel die de Staat heeft verkregen ter realisatie van zijn louter persoonlijke vordering die ze vóór de verbeurdverklaring kon laten gelden. Stel dat die voertuigen samen 5 miljoen BF waard zijn, dan kan de overheid in de samenloop met de andere schuldeiser(s) haar vordering voor dit bedrag indienen. Indien de samenloop tot stand komt met een chirografaire schuldeiser die een vordering van 20 miljoen BF op de vervolgte persoon heeft, dan moet 4/5 van de realisatiewaarde van die voertuigen toegekend worden aan de particuliere schuldeiser. Hij vertegenwoordigde immers 4/5 van de concurrente aanspraken. Slechts 1/5 van de opbrengst

---

(50) In dezelfde zin: F. WERDEFROY, „Bewarend onroerend beslag in strafzaken”, *l.c.*, 4.

zal aan de overheid toegekend worden. Indien de particuliere schuldeisers een andere reden van voorrang hebben, kunnen ze deze desgevallend wel aan de Staat tegenwerpen. Wanneer strafrechtelijk en burgerrechtelijk in beslag genomen voertuigen zich bijvoorbeeld zouden bevinden in de garage van een door de beklaagde gehuurde woning, kan de niet-betaalde verhuurder gedurende vijftien dagen na het strafrechtelijk beslag revindicatiebeslag leggen op de goederen. In de samenloop met de Staat zal de niet-betaalde verhuurder voorgaan op de Staat ten belope van het bedrag aan niet-betaalde huurgelden. Deze voorbeelden tonen reeds aan dat de voordeelsontneming die de wetgever nastreefde, niet gerealiseerd wordt (zie infra, nr. 50).

23. Indien op het ogenblik van de verdeling nog geen definitieve uitspraak van de strafrechter is tussengekomen, is de schuldvordering van de Staat nog steeds voorwaardelijk. Ook in dat geval dient men de algemene regels van evenredige verdeling of rangregeling toe te passen. De toekomstige nakoming van de voorwaardelijke vordering van de Staat loopt immers gevaar. In dat geval kunnen titularissen van voorwaardelijke schuldvorderingen toch delen in de opbrengst van de zaak(51). In de praktijk zal men overgaan tot consignatie van de aan de Staat toekomende gelden tot op het ogenblik van de definitieve rechterlijke beslissing. Indien uiteindelijk niet beslist wordt tot een verbeurdverklaring ten behoeve van de Staat, zal het aldus geconsigneerde bedrag verdeeld worden tussen de overige schuldeisers.

24. Wat zijn de gevolgen van het faillissement van de strafrechtelijk vervolgte persoon die eigenaar is van de in beslag genomen goederen? In dat geval moeten deze goederen geacht worden deel uit te maken van de failliete boedel. Dit vloeit voort uit het feit dat de civielrechtelijke gevolgen van het strafrechtelijk beslag dezelfde zijn als die van het civielrechtelijk beslag (zie supra, nr. 5-6). Gelet op de regel dat het vonnis van faillietverklaring elk burgerlijk beslag ten verzoeken van de gewone en algemeen bevoorrechte schuldeisers doet ophouden (art. 25 Faill. W.), dient ook het strafrechtelijk beslag zijn gelding te verliezen in geval van faillissement. Het burgerlijk en strafrechtelijk beslag gaan dus over in de collectieve vereffening. Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 werd dit met zoveel woorden bevestigd. Daarin verklaarde de Minister immers dat „in geval van faillissement (de rechter) eerst tot het

---

(51) Zie *A.P.R.*, tw. *Beslag*, nr. 610; G. DE LEVAL, „De la distribution par contribution”, in *Répertoire Notarial*, XIII, nr. 29.

reïntegreren van de goederen in de massa (zal) beslissen”(52). Indien de schuldenaar na het faillissement nieuwe goederen verkrijgt, kan de Staat het gedeelte van zijn vordering waarvoor hij geen voldoening heeft gekregen in de samenloop, niet opnieuw verhalen. Het enige oogmerk van de Staat bestond immers in de eigendomsontneming van de vermogensvoordelen aan de strafrechtelijk vervolgte persoon. Aangezien deze doelstelling is gerealiseerd door de uitwinningprocedure, zijn de aanspraken van de Staat definitief uitgedoofd.

25. Het uiteengezette standpunt is — wanneer men het rechtsvergelijkend beoordeelt — helemaal niet zo revolutionair of Staatsonvriendelijk. Zo wordt in Nederland aangenomen dat de regeling de belangen van de schuldeisers boven de belangen van de Staat plaatst. Daaruit leiden ze af dat bij een conservatoir beslag van een derde benadeelde de Staat sowieso zal moeten terugtreden ten behoeve van de benadeelde derde. De Staat wordt in Nederland dus niet alleen elke preferentie ontnomen, maar bovendien wordt haar vordering achtergesteld(53). In Zwitserland kende men tot 1994 eveneens de toepassing van het principe van de gelijkheid tussen de Staat en de particuliere schuldeisers van de te verbeuren goederen(54). Sinds een wetwijziging van 1994 wordt een absolute voorrang gegeven aan de Staat bij samenloop met particuliere schuldeisers. Deze wetwijziging wordt in de Zwitserse rechtsleer echter scherp bekritiseerd als een overbedeling van de Staat die geen rekening houdt met de vaak rechtmatige belangen van de particuliere schuldeisers(55).

IV. RECHTEN VAN DE SCHULDEISERS OP DE VERBEURDVERKLAARDE GOEDEREN

§ 1. De verbeurdverklaring

26. Zoals hierboven reeds aangegeven, heeft de wetgever aan de bijzondere verbeurdverklaring een ruimere draagwijdte gegeven bij de wet van 17 juli 1990 (zie supra, nr. 1). De verbeurdverklaring kan worden gedefinieerd als een bijkomende straf of veiligheidsmaatregel krachtens welke sommige goederen overgedragen worden uit het

---

(52) *Gedr. St.* Senaat 1989-90, nr. 890/2, 34.

(53) Zie „Verslag van de discussie”, G.J.M. CORSTENS (ed.), *Maatregelen tegen witwassen in het Koninkrijk*, 234.

(54) Zie oud art. 58*bis* Schweizerisches Strafgesetzbuch.

(55) F. BAUMANN, *l.c.*, 113.

vermogen van een rechtssubject aan de Staat, die ze verkoopt, bestemt tot hun eigenlijke gebruik of hen vernietigt als ze schadelijk of gevaarlijk zijn, of worden teruggegeven aan het slachtoffer of aan de benadeelde van het misdrijf(56). Zoals reeds blijkt uit de rechtspraak die oordeelt dat een geldbedrag dat geen band houdt met het misdrijf niet in beslag kan worden genomen (zie supra, nr. 5), kan de verbeurdverklaring niet alleen uitgesproken worden ten aanzien van de in beslag genomen goederen, maar ook ten aanzien van niet in beslag genomen goederen(57). Hoewel de strafrechtelijke verbeurdverklaring ook een veiligheidsmaatregel kan zijn, beperken we ons in deze bijdrage tot de verbeurdverklaring als bijkomende straf, wat zeker ten aanzien van de vermogensvoordelen het „quod plerumque fit” uitmaakt.

De essentie van de verbeurdverklaring bestaat dus in de eigendoms-overdracht(58). Nochtans bestaat het wettelijke doel van de klassieke verbeurdverklaring niet in de eigendomsverkrijging door de Staat maar wel in de eigendomsontneming aan de dader(59), in tegenstelling tot wat het geval is bij een verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde (zie infra, nr. 46). De klassieke verbeurdverklaring heeft dus een louter punitief karakter. Dat belet niet dat de verbeurdverklaring ook civielrechtelijke gevolgen heeft: de goederen verdwijnen door de verbeurdverklaring uit het vermogen van de veroordeelde, zodat de rechten die derden hebben op deze goederen in het gedrang komen. Te denken valt niet alleen aan de zakelijk gerechtigden op die goederen, maar ook aan de louter persoonlijke schuldeiser die de verbeurdverklaarde goederen kan verdisconteerd hebben bij toekenning van een schuldvordering aan de veroordeelde. Als vermogensstraf kan de bijzondere verbeurdverklaring immers tot een vermindering van het onderpand van de schuldeiser leiden.

---

(56) Zie C. MEUNIER, *l.c.*, 1449; J. GOEMAERE, *l.c.*, 4; E. VAN MUYLEM, *l.c.*, nr. 1; vgl. A. DE GEEST, „Verbeurdverklaring”, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Brussel, Larcier, 1971, nr. 1; A. VAN ROOSBROECK, *o.c.*, nr. 964.

(57) Cass. 13 juni 1955, *Pas.* 1955, I, 1114; Cass. 2 augustus 1880, *Pas.* 1880, I, 287; *A.P.R.*, tw. *Verbeurdverklaring*, nr. 22; A. DE GEEST, „La confiscation”, *R.D.P.* 1969-70, (279) 284; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 460; E. VAN MUYLEM, *l.c.*, nr. 2.

(58) G. DE LEVAL en J.-L. LEDOUX, *l.c.*, 393; J. ENGLEBERT, „Le concours de saisies pénale et civile. Quelques considérations”, *Cah. Dr. Jud.* 1994, 6; J. GOEMAERE, *l.c.*, 6.

(59) In dezelfde zin: Adv. Gen. ASSER, concl. onder H.R. 13 mei 1988, *N.J.* 1989, 201 „Dat door de verbeurdverklaring de Staat eigenaar wordt van het verbeurd verklaarde voorwerp is, naar ik zou denken, een gevolg van deze vorm van strafoplegging, maar niet het primaire doel daarvan. [...] Anders dan bij onteigening, vindt die ontneming niet plaats opdat de Staat de vrije beschikking krijgt over het betrokken voorwerp om daar iets mee te doen in het algemeen belang.”

§ 2. HANDHAVING VAN DE RECHTEN VAN DE SCHULDEISERS

A. Inleiding

27. De vraag naar de bescherming van schuldeisers rijst niet alleen in de periode dat sommige goederen van de schuldenaar strafrechtelijk in beslag zijn genomen, maar ook indien de goederen reeds verbeurdverklaard zijn. De bescherming die geboden werd aan derden, was vóór 1991 zeer beperkt. Het Hof van Cassatie oordeelde immers dat de verbeurdverklaarde goederen vanaf het in kracht van gewijsde treden van de veroordeling tot verbeurdverklaring in eigendom werden overgedragen aan de overheid(60). Het gevolg van deze zienswijze bestond erin dat derden slechts beschermd waren indien een volgrecht als attribuut aan hun recht gekoppeld was.

28. De Koning heeft oog gehad voor de bescherming van derden die rechten pretenderen te hebben op de verbeurdverklaarde goederen. In een Koninklijk Besluit van 9 augustus 1991(61) werden de termijnen bepaald waarbinnen en de wijze waarop een rechtsmiddel kan worden aangewend door derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklaarde zaak(62).

Art. 1 van dit K.B. stelt dat „de zaken waarop een beslissing tot verbeurdverklaring (...) betrekking heeft, niet het voorwerp (kunnen) uitmaken van enige uitvoeringsmaatregel vóór het verstrijken van een termijn van negentig dagen, te rekenen vanaf de dag waarop de veroordeling tot verbeurdverklaring in kracht van gewijsde is gegaan”. Om derden in staat te stellen om deze rechten uit te oefenen, bepaalt artikel 2 van het K.B. dat „wanneer een beslissing tot verbeurdverklaring die overeenkomstig art. 43bis Sw. uitgesproken wordt, in kracht van gewijsde is gegaan, dient de griffier daarvan, bij een ter post aangetekend schrijven, binnen dertig dagen bericht te geven aan eenieder die beweert recht te hebben op een van de zaken waarop verbeurdverklaring betrekking heeft, en die overeenkomstig artikel 3 van het Koninklijk Besluit nr. 260 van 24 maart 1936 [...]

---

(60) Cass. 11 januari 1990, *Arr. Cass.* 1989-90, 625 en *Pas.* 1990, I, 561: „De verbeurdverklaring van de schuldvordering maakte de Staat tot schuldeiser van de geldsommen, zonder dat een uitvoeringsmaatregel vereist was om de beschikking ervan aan de verweerder te onttrekken”.

(61) *B.S.* 17 oktober 1991.

(62) Dit K.B. werd genomen in uitvoering van art. 43bis K.B., laatste lid Sw.: „Iedere andere derde die beweert rechten te hebben op de verbeurdverklaarde zaak, zal dit recht kunnen laten gelden binnen een termijn en volgens de modaliteiten bepaald door de Koning.”

verzet heeft gedaan tegen teruggave, alsmede aan enige andere persoon die hem door het Openbaar Ministerie is aangeduid als zijnde bevoegd om, volgens de door de rechtspleging verschafte aanwijzingen, rechten op een van die zaken te doen gelden.” Artikel 3 is de centrale bepaling van het Besluit: „Iedere derde die beweert recht te hebben op een van de zaken waarvan de verbeurdverklaring is uitgesproken, kan tijdens de termijn bepaald in artikel 1, zijn aanspraak voor de bevoegde rechter brengen”. Indien een derde kan bewijzen dat hij van deze mogelijkheid gebruik gemaakt heeft om zijn aanspraak voor de bevoegde rechter te brengen, kan in verband met de zaken waarop de verbeurdverklaring betrekking heeft, geen uitvoeringsmaatregel genomen worden, tot de beslissing omtrent die aanspraak in kracht van gewijsde is gegaan(63). Terwijl vóór de inwerkingtreding van dit K.B. geen enkele uitvoeringsmaatregel vereist was, wordt in dit K.B. dus niet alleen bepaald dat uitvoeringsmaatregelen moeten genomen worden door de overheid, maar ook dat daarmee een zekere tijd moet gewacht worden om aan derden de gelegenheid te geven hun rechten te handhaven.

29. In de rechtsleer ontspoon zich een discussie in verband met de vraag of die termijn van negentig dagen gedurende welke de derden hun aanspraak voor de bevoegde rechter kunnen brengen, begint te lopen vanaf het in kracht van gewijsde treden van de beslissing tot verbeurdverklaring, dan wel vanaf het tijdstip van de kennisgeving van een bericht van de verbeurdverklaring aan degene die beweert recht te hebben op de verbeurdverklaarde goederen. DE NAUW heeft geoordeeld dat de eerste oplossing moest aangehouden worden(64). Voorafgaand aan het in kracht van gewijsde treden van de verbeurdverklaring kan geen toepassing worden gemaakt van het K.B. van 1991(65).

30. Het toepassingsgebied *ratione materiae* van dit K.B. is restrictief. Deze procedure heeft enkel betrekking op de verbeurdverklaring van goederen in de zin van art. 43*bis* Sw., d.w.z. van vermogensvoordelen. Door verschillende auteurs werd het beperkte toepassingsgebied *ratione materiae* van dit besluit bekritiseerd. Door die beperking genieten derden niet dezelfde bescherming om hun verhaalsrechten te laten

---

(63) Art. 4 K.B. van 9 augustus 1991.

(64) A. DE NAUW, „De voordeelontneming van zaken van derden”, (noot onder Cass. 31 juli 1995), *R.W.* 1995-96, 1.372; in dezelfde zin: G. STESSENS, *Thesis*, nr. 204; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 466; A. VAN ROOSBROECK, *o.c.*, nr. 1068.

(65) G. DE LEVAL en J.L. LEDOUX, *l.c.*, 396.

gelden in geval van de verbeurdverklaring van het voorwerp van het witwasmisdrijf. Ten aanzien van het corpus delicti geldt dus enkel het gemeen recht(66). De procedure heeft zowel betrekking op de verbeurdverklaring van roerende goederen als op de verbeurdverklaring van onroerende goederen (voor zover deze laatste overgeschreven is in de registers van de hypotheekbewaarder). Ondanks de kritiek in de rechtsleer moet vastgesteld worden dat dit Koninklijk Besluit in ons land een procedure instelt die de rechten van derden in grote mate beschermt met betrekking tot de verbeurdverklaring van de doorgaans meest waardevolle goederen, nl. de vermogensvoordelen. In Nederland bijvoorbeeld, kan tot tenuitvoerlegging van de voordeelsontneming overgegaan worden van zodra de hoofdveroordeling als de voordeelsontneming in kracht van gewijsde zijn getreden(67).

B. Beschermdde schuldeisers

31. Moeilijker is het vraagstuk van het toepassingsgebied *ratione personae* van het K.B. van 9 augustus 1991. Het besluit bepaalt dat — gedurende deze termijn van negentig dagen — iedere „derde die beweert een recht te hebben op een van de zaken waarvan de verbeurdverklaring is uitgesproken”, zijn aanspraak voor de bevoegde rechter kan brengen(68).

De interpretatie van het begrip „derde” is nu echter het voorwerp van controverse. Zo verdedigt VANDEPLAS dat daaronder alleen de eigenaar van de verbeurdverklaarde zaak mag worden begrepen(69). Volgens de extensievere opvattingen van VAN MUYLEM is een derde „elkeen die een recht kan doen gelden op de verbeurdverklaarde zaak maar die zich om welke reden ook geen burgerlijke partij heeft gesteld”(70). Deze beperkende interpretaties overtuigen echter niet. Onder „derden” mogen immers niet alleen degene worden begrepen

---

(66) L. CORNELIS en R. VERSTRAETEN, *l.c.*, 208-209; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 466.

(67) Art. 557 Nederlands Wetboek van Strafvordering. Zie hierover: H. DE DOELDER en V. MUL, „Tenuitvoerlegging beslissing tot voordeelsontneming”, in M.S. GROENHUIJSEN, J.L. VAN DER NEUT en J. SIMMELINK (ed.), *Ontneming van voordeel in het strafrecht*, Deventer, Gouda Quint, 1997, 241-252; R. M. HERMANS, „Het ontmantelen van verhaalsconstructies. Enkele civielrechtelijke problemen bij de toepassing van de plukze-wet”, *N.J.B.* 1995, 772.

(68) Art. 3 K.B. van 9 augustus 1991.

(69) A. VANDEPLAS, „De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen”, in *Liber Amicorum Marc Chatel*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1991, nr. 47. Vgl. P. MONVILLE en O. KLEES, noot onder Cass. 31 juli 1995, *J.L.M.B.* 1996, (580) 581.

(70) E. VAN MUYLEM, „Bijzondere verbeurdverklaring”, in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Brussel, Kluwer, 1997, nr. 59; in dezelfde zin: F. TOP, *l.c.*, 5.

die beweren een zakelijk (zekerheids)recht te hebben op de verbeurdverklarde zaak. In de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990, waarin het K.B. van 9 augustus 1991 in het vooruitzicht werd gesteld, werd namelijk bepaald dat „*de derde die een persoonlijk recht heeft de gelegenheid verliest om op een bepaald goed zijn recht uit te oefenen indien hij van de mogelijkheid die hem wordt geboden geen gebruik maakt binnen de bepaalde termijn.*”(71) Uit deze passus volgt ondubbelzinnig de bedoeling van de wetgever om alle schuldeisers, zonder enig onderscheid naar zekerheidspositie, de mogelijkheid te bieden om tijdens die termijn van negentig dagen na de verbeurdverklaring hun aanspraken te laten gelden.

Op die manier blijven de rechten van alle schuldeisers na de verbeurdverklaring voortbestaan. We onderscheiden binnen die schuldeisers twee categorieën, waarvan de bescherming van de eerste evident is, terwijl de bescherming van de tweede een diepere juridische analyse vergt.

1. Schuldeisers met een zakelijk zekerheidsrecht

32. Vooreerst vallen derden die een zakelijk (zekerheids)recht kunnen laten gelden op de verbeurdverklarde goederen onder het toepassingsgebied van het Koninklijk Besluit. Wanneer men dat in rechtsvergelijkend perspectief beschouwt, is het voortbestaan van de zakelijke zekerheidsrechten na de verbeurdverklaring in overeenstemming met andere rechtsstelsels: In Nederland(72), in Duitsland(73) en in Frankrijk(74) hebben respectievelijk de rechtspraak en de wetgever

---

(71) Ontwerp van wet tot wijziging van de artikelen 42, 43 en 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 43bis in hetzelfde Wetboek, *Parl. St.* Senaat 1989-90, nr. 890/2, 34; J. MESSINE, „La loi du 17 juillet 1990 modifiant les articles 42, 43 et 505 du Code pénal et insérant un article 43bis dans ce même Code”, *J.T.* 1991, (489) 491.

(72) De Nederlandse Hoge Raad oordeelde in gelijke zin dat een sloop hypotheek schepen blijft bezwaren na de verbeurdverklaring, en dat de hypotheek schuldeisers dus hun rechten aan de Staat kunnen tegenwerpen (H.R. 13 mei 1988, *N.J.* 1989, 201, gelijkkluidende concl. Van Adv.-Gen. A.-G. ASSER); in dezelfde zin: Hof Arnhem 19 april 1921, *N.J.* 1921, 627; Proc.-Gen. NOYON, concl. onder H.R. 24 november 1921, *N.J.* 1922, 117. Contra J. REMMELINK, „Iets over de verbeurdverklaring en onttrekking aan het verkeer”, *N.J.* 1965, (87) 118-119.

(73) In de Duitse rechtsorde heeft de wetgever deze problematiek aan zich getrokken, en een duidelijke norm gesteld in § 74 e tweede lid StGB. Dit artikel stelt dat de rechten van derden op de verbeurdverklarde zaken niet ongedaan worden gemaakt door de verbeurdverklaring, behalve indien de verbeurdverklaring was uitgesproken bij wijze van veiligheidsmaatregel en behalve wanneer de schuldeiser te kwader trouw was.

(74) Zie art. 131-21 Code pénal: „La chose confisquée est, sauf disposition particulière prévoyant sa destruction ou son attribution, dévolue à l'Etat, mais elle demeure grevée, à concurrence de sa valeur, des droits réels licitement constitués au profit de tiers”. Het voortbestaan van de zakelijke rechten op de verbeurde zaken wordt door de Franse rechtsleer gunstig beoordeeld (M. VIENNOIS, „Confiscation”, in *Juris-classeurs pénales* 1998, nr. 24; zie G. STEFANI, G. LEVASSEUR en B. BOULOC, *Droit pénal général*, Parijs, Dalloz, 1997, 424-425).

er dezelfde zienswijze op nagehouden. Dit is het logische gevolg van het feit dat niet de eigendomsverkrijging door de Staat, maar wel de eigendomsontneming aan de verdachte het wezen van de verbeurdverklaring uitmaakt (zie supra, nr. 26). Onder die zakelijke zekerheidsrechten moet volgens de Nederlandse Hoge Raad ook het retentierecht worden begrepen. Aangezien het retentierecht niet enkel kan worden tegengeworpen aan de oorspronkelijke eigenaar-schuldenaar, maar ook aan de latere rechtsverkrijgers onder bijzondere titel van de teruggehouden zaak, gaat het om een recht met zakelijke werking. Derhalve moet de retentor zijn retentierecht kunnen tegenwerpen aan de Staat die de nieuwe eigenaar is van de verbeurdverklaarde goederen(75).

2. Chirographaire schuldeisers

33. Daarnaast kunnen ook de gewone schuldeisers van de schuldenaar nog gebruik maken van de procedure van het K.B. van 9 augustus 1991. Deze extensieve interpretatie blijkt niet alleen uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 (zie supra, nr. 31), maar wordt ook bevestigd door art. 2 van het K.B. van 9 augustus 1991, dat stelt dat de griffier, wanneer de beslissing waarbij een verbeurdverklaring werd uitgesproken overeenkomstig artikel 43*bis* Sw. in kracht van gewijsde is getreden, hiervan binnen 30 dagen bericht moet geven aan eenieder die beweert recht te hebben op één van de verbeurdverklaarde zaken *alsmede aan enig ander persoon die hem door het openbaar ministerie is aangeduid als bevoegd om de rechten op één van de verbeurdverklaarde zaken te doen gelden* (eigen cursivering). Die tweede zinsnede heeft betrekking op personen die geen recht hebben op de zaak, d.w.z. personen die geen zakelijke (zekerheids)rechten op die zaak kunnen laten gelden. Deze zienswijze moet bovendien in verband gebracht worden met en verantwoord vanuit het principe van het persoonlijk karakter van de straf, dat zijn principiële geldingskracht behoudt behoudens bij (steeds frequentere) wettelijke uitzonderingen(76). Vanuit civielrechtelijk perspectief kent het K.B. van 9 augustus 1991 aan de chirographaire schuldeiser dus de mogelijkheid toe om zijn schuldvordering te

---

(75) In dezelfde zin: H.R. 13 mei 1988, *N.J.* 1989, 201, gelijklopende concl. Adv. Gen. A.-G. ASSER.

(76) Ook in Frankrijk werd het principe dat er geen afbreuk kan worden gedaan aan de op de verbeurdverklaarde goederen bestaande rechten vanuit ditzelfde principe verantwoord: vgl. M. VIENNOIS, *l.c.*, nr. 24; zie G. STEFANI, G. LEVASSEUR en B. BOULOC, *o.c.*, 424-425.

verhalen op goederen die op het ogenblik van de uitoefening van de verhaalsrechten niet meer toebehoren aan de schuldenaar.

34. Vastgesteld moet worden dat de weinige rechtspraak en rechtsleer die op dit vlak bestaat, er het tegengestelde standpunt op nahoudt. Volgens de Rechtbank van Eerste Aanleg van Antwerpen dienen de louter chirografaire schuldeisers uit het toepassingsgebied van het Koninklijk besluit gehouden te worden op grond van de overweging dat „elke schuldeiser er belang bij [heeft] dat het patrimonium van zijn debiteur, dat de schuldeisers tot gemeenschappelijke waarborg strekt, zo groot mogelijk zou zijn. [...] Dit belang is echter geen recht. [...] Het dient bijgevolg te gaan om een specifieke aanspraak op een welbepaald vermogensbestanddeel.”(77) Deze opvatting overtuigt echter niet. Zowel tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 (zie supra, nr. 31) als in de tekst van het Koninklijk Besluit van 9 augustus 1991 (zie supra, nr. 33) werd immers verwezen naar de schuldeisers die geen zakelijk zekerheidsrecht konden laten gelden op de betrokken zaak. Toch hoeft deze rechtspraak als zodanig de rechten van de chirografaire schuldeisers niet in het gedrang te brengen: zij hebben immers voldoende tijd gehad tijdens de strafrechtelijke procedure om hun verhaalsaanspraken op de in beslag genomen goederen te laten gelden.

35. Wanneer de inhoud van het K.B. aan een nader onderzoek onderworpen wordt, blijkt het ruime toepassingsgebied *ratione personae* een ongerijmdheid op civielrechtelijk vlak te impliceren. Een schuldeiser kan zijn schuldvordering in principe alleen verhalen op het vermogen van de schuldenaar(78). Er dient vastgesteld te worden dat enerzijds de goederen zijn verdwenen uit het vermogen van de schuldenaar door het in kracht van gewijsde treden van de strafrechtelijke veroordeling(79) en dat anderzijds de schuldeisers die niet over een volgrecht beschikken toch nog de mogelijkheid hebben om hun verhaalsrechten uit te oefenen. De oplossing van deze ongerijmdheid

---

(77) Rb. Antwerpen 16 mei 1995, A.R. 83.040, onuitg., bevestigd door Antwerpen 15 juni 1999, nr. 1999/4486, onuitg.; in dezelfde zin: L. CORNELIS en R. VERSTRAETEN, *l.c.*, 208-209; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 467; F. TOP, *l.c.*, 4.

(78) *A.P.R.*, tw. *Beslag*, nr. 108; G. DE LEVAL, *Traité*, 96.

(79) J. DE PEUTER, *o.c.*, *Strafrecht voor rechtspractici*, II, 86; E. DIRIX, „De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde”, in *Om deze reden. Liber Amicorum Armand Vandeplass*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 194; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 467; F. TOP, „Uitvoerend beslag op onroerend goed en strafrechtelijk bewarend beslag”, in *C.S.W., Dossier nr. 4330-4331bis*, 1999, 3; P. VAN CAENEGHEM, *l.c.*, 139, nr. 3; A. VANDEPLAS, *l.c.*, 398, vn. 47; E. VAN MUYLEM, *o.c.*, nrs. 51 en 66; A. VAN ROOSBROECK, *o.c.*, nr. 1059.

zou men zoals sommige rechtsleer(80) kunnen pogen te vinden in het uitstel van de eigendomsoverdracht tot het verstrijken van die periode van negentig dagen, maar dat lijkt in strijd te zijn met de wil van de wetgever. Deze laatste heeft blijkens de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 geen wijzigingen willen aanbrengen aan het ogenblik van de eigendomsoverdracht(81).

De enige nuance die daarop aangebracht kan worden, bestaat erin dat de zakelijk gerechtigde schuldeisers zich de verbeurdverklaring van onroerende goederen niet dienen te laten tegenwerpen tot op het ogenblik dat de onroerende verbeurdverklaring is overgeschreven in de registers van de hypotheekbewaarder(82). De houder van een zakelijk zekerheidsrecht op de verbeurdverklaarde goederen is immers een derde met een conflicterend recht in de zin van art. 1 Hyp. W. Derhalve kan de zekerheidsgerechtigde schuldeiser tot op het ogenblik van de overschrijving zijn aanspraken nog laten gelden na de verbeurdverklaring zonder een beroep te doen op de procedure van het K.B. van 9 augustus 1991.

De hierboven geschetste schijnbare paradox kan enkel opgelost worden door een constructie krachtens dewelke de Staat eigenaar is van de goederen vanaf het ogenblik van het verstrijken van de termijn om gewone rechtsmiddelen aan te wenden tegen de veroordeling, maar waarbij de uitoefening van de verhaalsrechten de verbeurdverklaarde zaken opnieuw in het vermogen van de schuldenaar doet terechtkomen. De Staat is vanaf het ogenblik dat de veroordeling kracht van gewijsde heeft dus eigenaar van de goederen onder de ontbindende voorwaarde van de uitoefening van de verhaalsrechten door de schuldeisers vóór de wederverkoop. Door de vervulling van de ontbindende voorwaarde worden de zakelijke rechten van de Staat retroactief tenietgedaan en wordt de Staat tot een louter persoonlijke schuldeiser gedegradeerd in de samenloop.

---

(80) T. DE MEESTER, *l.c.*, nrs. 10 en 13.

(81) Ontwerp van wet tot wijziging van de artikelen 42, 43 en 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 43*bis* in hetzelfde Wetboek, *Parl. St.* Senaat 1989-90, nr. 890/2, 22. Bovendien werd tijdens de parlementaire voorbereiding de definitie van de verbeurdverklaring zo geformuleerd, dat de identiteit met de rechterlijke beslissing erin naar voren kwam (zie *Parl. St.* Kamer 1995-96, nr. 427/3, 11). Zie G. DE LEVAL en J.L. LEDOUX, *l.c.*, 392.

(82) Hoewel de wetgever heeft nagelaten om de hypothecaire overschrijving van de onroerende verbeurdverklaring uitdrukkelijk in de wet te schrijven, lijkt deze toch noodzakelijk voor de tegenwerpelijkheid van de verbeurdverklaring aan derde-belanghebbenden (in dezelfde zin: F. WERDEFROY, *l.c.*, *Notarius* 1998, 95).

C. Uitoefening van de verhaalsrechten door de schuldeisers

36. Nu de rechten van de schuldeisers bij de verbeurdverklaring van goederen van hun schuldenaar in de meest ruime zin worden beschermd, rijst de vraag naar de wijze waarop en de termijn waarbinnen die schuldeisers hun verhaalsrechten kunnen uitoefenen. Het K.B. van 9 augustus 1991 is ook op het vlak van de procedure echter zeer vaag. Noch de bevoegde rechter, noch het ministeriële departement tegen wie de vordering moet worden ingesteld, worden er in gespecificeerd.

37. Tegen wie dient de vordering ingesteld te worden? De vordering strekt er louter toe om zijn rechten te laten gelden bij de tenuitvoerlegging van de beslissing tot verbeurdverklaring. De procedure van het K.B. strekt er niet toe om de verbeurdverklaring zelf aan te vechten, maar enkel om de rechten van de schuldeisers bij de verkoop van de verbeurdverklaarde zaak te vrijwaren. Aangezien de Minister van Financiën belast is met de tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissingen tot verbeurdverklaring, dient de vordering gericht te zijn tegen de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Minister van Financiën(83).

38. De vraag rijst wie de bevoegde rechter is om te oordelen over de verhaalsaanspraken van de (chirografaire of bevoorrechte) schuldeiser. De bevoegdheid van de Strafrechter moet afgewezen worden. De vordering van derden strekt er immers niet toe om de inbeslagname en verbeurdverklaring te wijzigen, maar beoogt enkel de vrijwaring van de subjectieve rechten van derden op die verbeurdverklaarde zaak(84). De vordering strekt ertoe om subjectieve rechten te doen handhaven van derden die geen partij waren bij de strafvordering, zodat de zaak behoort tot de volheid van bevoegdheid van de burgerlijke rechtbank (art. 568 Ger. W.)(85).

1. Beslaglegging vóór de wederverkoop door de Staat

39. Indien de persoonlijke of zakelijk gerechtigde schuldeisers hun verhaalsrechten uitoefenden vóór die wederverkoop, gaat de ontbin-

---

(83) Rb. Antwerpen 16 mei 1995, A.R. 83.040, onuitg., bevestigd door Antwerpen 15 juni 1999, nr. 1999/4486, onuitg.

(84) In dezelfde zin: Rb. Antwerpen 16 mei 1995, A.R. 83.040, onuitg., bevestigd door Antwerpen 15 juni 1999, nr. 1999/4486, onuitg.; Brussel 30 september 1997, onuitg.

(85) Rb. Antwerpen 16 mei 1995, A.R. 83.040, onuitg.

dende voorwaarde in vervulling. De declaratieve werking van die ontbindende voorwaarde leidt ertoe dat de Staat moet worden geacht nooit eigenaar te zijn geweest van de verbeurdverklarde goederen(86). Hierin vindt men meteen ook de sanctie voor de niet-naleving door de Staat van het verbod om beschikkingshandelingen te stellen tijdens die periode van negentig dagen: de beschikkingshandelingen die door de overheid gesteld zijn binnen negentig dagen na het in kracht van gewijsde treden van de verbeurdverklaring zijn nietig, overeenkomstig het principe „nemo plus iuris potest transferre quam ipse habet”(87). Ter zake van roerende lichamelijke goederen zal de derde-verkrijger te goeder trouw zich nochtans kunnen beroepen op art. 2279 B.W., zodat de verhalende schuldeisers zich zullen dienen te keren tegen de Staat om de door deze fout geleden schade vergoed te krijgen. Bij de verkoop vóór het verstrijken van de termijn van negentig dagen van onroerende goederen kan de derde zich niet op zijn goede trouw beroepen(88). Schuldeisers die hun verhaalsrechten na de vervreemding door de Staat, maar vóór het verstrijken van die negentig dagen uitoefenen, zullen rechtstreeks de verbeurdverklarde goederen kunnen uitwinnen.

Aangezien de Staat moet worden geacht nooit een eigendomstitel te hebben verkregen op die goederen, moet de samenloop tussen de Staat en de andere schuldeisers van de veroordeelde op dezelfde manier worden gestructureerd als vóór de verbeurdverklaring. Dat betekent dat de Staat als chirografaire schuldeiser in de samenloop in concurrentie zal treden met de andere schuldeisers, en dit ten belope van een bedrag dat gelijk is aan de waarde van het litigieuze goed(89). Men zou er zelfs voor kunnen pleiten dat de Staat haar schuldvordering in de samenloop niet kan indienen ten belope van de waarde van de zaak op het ogenblik van (het in kracht van gewijsde treden van) de verbeurdverklaring (hoewel de eigendomsoverdracht zich op dat ogenblik situeert), maar slechts ten belope van de waarde van de zaak op het ogenblik dat de ontbinding van het eigendomsrecht zich voordoet, d.w.z. op het ogenblik van de uitoefening van de verhaalsrechten door de schuldeisers. In verband met het leerstuk van de restitutieverbintenissen betoogt GUELFUCCI-THIBIERGE, daarin gesteund door de Franse Cassatierechtspraak, immers dat „c'est la valeur du bien au jour de la

---

(86) H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil*, I, Brussel, Bruylant, 1964, nr. 164, p. 242.

(87) H. DE PAGE, *Traité*, I, nr. 166.

(88) De beslissing tot verbeurdverklaring van onroerende goederen moet immers worden gepubliceerd in de hypothecaire registers (zie supra nr. 82).

(89) in dezelfde zin: G. STEFANI, G. LEVASSEUR en B. BOULOC, *o.c.*, 426.

restitution, dans son état au jour de la délivrance, qui rétablit le plus exactement la situation qui aurait été la sienne au jour de la restitution si celui-ci n'avait pas quitté son patrimoine (...)”(90). Het is inderdaad pas op dat ogenblik dat de samenloopsituatie ontstaat en dat de rechten van de verschillende partijen worden gekristalliseerd.

40. De gelding van het gelijkheidsbeginsel impliceert ook de erkenning van de voorrechten die de verbeurdverklaarde zaak bezwaren. De voorrang van titularissen van zakelijke zekerheidsrechten op de opbrengst van de goederen creëert het risico op collusie tussen de schuldeiser en de schuldenaar, vooral in het licht van de hoger vermelde rechtspraak in verband met de onmogelijkheid om geldsommen in beslag te nemen die louter een equivalent bedrag uitmaken ten opzichte van het door het misdrijf verkregen vermogensvoordeel (zie supra, nr. 5). Het gevaar bestaat er namelijk in dat de schuldenaar tegen wie een strafrechtelijke vervolging wordt gevoerd, een pandrecht toestaat op vermogensbestanddelen (m.n. bankrekeningen) ten behoeve van zijn schuldeiser(s), waardoor hij zijn misdrijf alsnog — althans op civielrechtelijk vlak — zou kunnen laten lonen. Het probleem is dat een dergelijke praktijk niet strafbaar kan zijn. Dit zakelijk zekerheidsrecht kan niet verbeurd verklaard worden als vermogensvoordeel van het misdrijf. Weliswaar is de verbeurdverklaring van aan derden toebehorende vermogensvoordelen geoorloofd, doch er werd tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 op gewezen dat primaire vermogensvoordelen *rechtstreeks* verkregen zijn als opbrengst van het misdrijf of als tegenwaarde van de winst en van de onrechtmatig verkregen baten(91). Om dezelfde reden kunnen die rechten niet verbeurd verklaard worden als secundair vermogensvoordeel. Kunnen ze echter beschouwd worden als inkomst uit een vermogensvoordeel in hoofde van de derde? Een ontkennend antwoord dringt zich op. Tijdens de parlementaire voorbereiding werden inkomsten in de zin van art. 42, 3 Sw. omschreven als „bankrenten, dividenden en opbrengsten van allerlei aard die voortvloeien uit de totstandkoming van het misdrijf.”(92) Wanneer men de vestiging van een zakelijk zekerheidsrecht in rem analyseert, stelt men vast dat er geen netto-inkomen uit voortvloeit: het maakt een actiefpost uit in hoofde van de titularis, doch dit wordt opgeheven

---

(90) C. GUELFUCCI-THIBIERGE, *Nullité, restitutions et responsabilité*, Parijs, LGDJ, 1992, nr. 796; in dezelfde zin: Cass. fr. 12 december 1979, *J.C.P.* 1980, II, nr. 19.464, noot J. PREVAULT.

(91) Commissieverslag, *Gedr. St. Kamer 1989-90*, nr. 987/4, 5.

(92) Memorie van Toelichting, *Gedr. St. Kamer 1989-90*, nr. 987/1, 4.

door een passiefpost ten laste van de schuldenaar. Evenmin kan de vestiging van een zakelijk zekerheidsrecht gevat worden onder de bewoordingen van art. 505 Sw., zodat de verbeurdverklaring als vermogensvoordeel van het witwasmisdrijf evenmin aan de orde komt. Doordat er geen wettelijke bepaling bestaat tot strafbaarstelling van een dergelijke praktijk, bestaat het risico van collusie tussen schuldeiser en schuldenaar, in het licht van de belangengemeenschap die tussen hen bestaat bij verbeurdverklaring.

41. Biedt de nieuwe wet betreffende de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen⁽⁹³⁾ binnen haar toepassingsgebied geen oplossing voor deze lacune? Art. 16, 2 van deze wet voorziet erin dat de Onderzoeksrechter bij ernstige aanwijzingen van schuld van een rechtspersoon het verbod kan opleggen „van specifieke vermogensrechtelijke transacties die tot het onvermogen van de rechtspersoon kunnen leiden”. Op basis van de parlementaire voorbereiding is men geneigd te stellen dat deze bepaling toelaat om aan rechtspersonen het verbod op te leggen om zekerheidsstelling te verschaffen op zijn goederen⁽⁹⁴⁾. Art. 16, 2 van de genoemde wet kan volgens zijn bewoordingen echter niet van toepassing zijn op de hier gestelde problematiek, aangezien een zekerheidsstelling niet „tot het onvermogen van de rechtspersoon kan leiden”, maar enkel tot de verschaffing van een bescherming aan de particuliere schuldeiser in de hypothese dat een dergelijke insolventie zich zou voordoen. Art. 16, 3 van dezelfde wet voorziet erin dat de Onderzoeksrechter de neerlegging van een borgsom tot een door hem bepaald bedrag kan bevelen, als waarborg voor de inachtneming van de maatregelen die hij gelast. Indien de Onderzoeksrechter deze laatste maatregel oplegt, kan deze geldsom niet meer onderworpen worden aan een pandrecht. MEUNIER heeft er echter terecht op gewezen dat deze maatregel niet zomaar kan opgelegd worden om de rechtspraak inzake het verbod van beslaglegging op een equivalente geldsom te omzeilen⁽⁹⁵⁾.

42. In Nederland heeft de strafwetgever voorzien in een uitdrukkelijke bepaling om een dergelijke constructie te vermijden: „Zakelijke rechten of persoonlijke rechten ten aanzien van [onder andere vermo-

---

(93) Wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen, *B.S.* 22 juni 1999.

(94) Commissieverslag, *Gedr. St. Senaat* 1998-99, nr. 1.717/6, 78-79. De Raad van State merkte in zijn advies echter op dat de draagwijdte van het begrip „vermogensrechtelijke transacties” onduidelijk was (*Gedr. St. Senaat* 1998-99, nr. 1.271/6, 130).

(95) C. MEUNIER, noot onder K.I. Luik 10 juni 1999, *J.L.M.B.* 1999, (1.218) 1.221.

gensvoordelen] kunnen verbeurd verklaard worden indien ze toebehoren aan derden op voorwaarde dat degene aan wie zij toebehoren bekend was met hun verkrijging door middel van [een misdrijf]”(96). Daardoor wordt althans de mogelijkheid geboden om de vestiging van zekerheidsrechten op vermogensbestanddelen voorafgaand aan een verbeurdverklaring te sanctioneren indien de titularis van dat recht te kwader trouw is. Ook deze Nederlandse bepaling biedt echter geen oplossing voor de vestiging van zekerheidsrechten op vermogensbestanddelen die niets met het misdrijf te maken hebben, maar waardoor de voordeelsontneming in het gedrang komt.

2. Beslaglegging na de wederverkoop door de Staat

43. Weliswaar heeft de wetgever bepaald dat een zekere tijd moet gewacht worden vooraleer tot wederverkoop van de verbeurdverklarde goederen kan overgegaan worden, doch dit betekent niet dat de schuldeiser na het verstrijken van die termijn zijn rechten niet meer zou kunnen laten gelden. De derde kan zijn verhaalsrechten blijven uitoefenen, doch zal de negatieve gevolgen van een eventuele wederverkoop waartoe de Staat intussen reeds is overgegaan, moeten ondergaan(97). Op dat ogenblik bevindt de schuldeiser zich dus in de gemeenrechtelijke situatie dat de schuldenaar een goed uit het onderpand heeft vervreemd.

44. In de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juli 1990 werd bepaald dat „derden met een zakelijk recht op het goed (d.w.z. een volgrecht) hun recht behouden en mogen uitvoeren, zelfs na verbeurdverklaring of wederverkoop door de Staat. [...] Indien hij van deze mogelijkheid geen gebruik maakt, behoudt hij niettemin zijn recht”(98) De geprivilegieerde schuldeiser die over een volgrecht beschikt, kan in dat geval zijn schuldvordering nog steeds verhalen op de verbeurdverklarde goederen. In dat geval is de „propter rem”-gehoudenheid van de Staat die voortvloeide uit de veroordeling, door de wederverkoop overgegaan op de verkrijger.

Deze bescherming van het volgrecht wordt met name geboden aan de hypothecaire en onroerend bevoorrechte schuldeisers (art. 96 Hyp. W.), en uitzonderlijk aan sommige schuldeisers die bevoorrecht

---

(96) Art. 33a Nederlands Strafwetboek.

(97) J. MESSINE, *l.c.*, 493, vn. 66; A.VAN ROOSBROECK, *o.c.*, nr. 1073.

(98) *Parl. St.* Senaat 1989-90, nr. 890/2, 34.

zijn op een roerend goed(99). Voor deze laatste categorie kan het volgrecht nochtans geen bijkomende bescherming bieden. Hun volgrecht is immers beperkt in de tijd, en de periode gedurende dewelke ze hun volgrecht kunnen uitoefenen is korter dan de termijn van negentig dagen die voorzien is in het K.B. van 9 augustus 1991(100). Doordat de termijn van hun volgrecht overlapt met de door het K.B. geboden beschermingstermijn, blijft de bescherming van het volgrecht in deze hypothese overbodig en dus buiten beschouwing.

45. Indien de schuldeiser echter niet over een volgrecht beschikt, wordt de derde-verkrijger beschermd door art. 2279 B.W. De schuldeiser zal in dat geval zijn schuldvordering niet meer kunnen verhalen op het goed zelf(101). Voor de schuldeiser die over een bijzonder voorrecht beschikt op die zaak, betekent dat niet dat hij definitief zijn verhaalsrechten verliest. Indien de prijs door de derde immers nog niet betaald is, kunnen ze nog derdenbeslag leggen in handen van de derde-verkrijger. Het gaat hier om een toepassing van de zaakvervanging, die steeds plaatsvindt op de nog verschuldigde prijs van de zaak waarop men zakelijke (zekerheids)rechten kon laten gelden in geval van vervreemding van het onderpand van die rechten(102).

V. Verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde

46. Sinds de wet van 17 juli 1990 dienen de verbeurdverklaarde goederen niet noodzakelijk toe te komen aan de Staat, maar kunnen ze ook teruggegeven worden aan de burgerlijke partij aan wie ze toebehoorden (art. 43*bis*, derde lid Sw.). De boven geponeerde principes inzake de verhaalsuitoefening door particuliere schuldeisers kunnen niet onverkort toegepast worden indien de verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde plaatsvindt. De verbeurdverklaring heeft in dat geval immers geen eigendomsoverdracht tot gevolg, aangezien de verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde een declaratieve werking heeft. Met andere woorden, de verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde werkt in rem. De be-

---

(99) Het gaat om de niet-betaalde verhuurder en verpachter (art. 20, 1 Hyp. W.) en de niet-betaalde vervoerder (art. 20, 7 Hyp. W.).

(100) 15 dagen voor de verhuurder, 40 dagen voor de verpachter, 24 uur voor de vervoerder.

(101) *Parl. St.* Senaat 1989-90, nr. 890/2, 22.

(102) Zie E. DIRIX en R. DE CORTE, *Zekerheidsrechten*, Antwerpen, Story-Scientia, 1999, p. 142, nr. 217.

nadeelde aan wie de goederen toegewezen worden moet worden geacht onafgebroken eigenaar geweest te zijn(103). Een verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde vormt dus in tegenstelling tot een klassieke verbeurdverklaring een oorspronkelijke wijze van eigendomsverkrijging. Dit kan verklaard worden doordat de benadeelde aan wie de goederen worden toegewezen een financieel en economisch belang heeft bij die verbeurdverklaring, terwijl de Staat bij een klassieke verbeurdverklaring een louter repressief doel nastreeft zonder zelf financieel belang te hebben bij die verbeurdverklaring (zie supra, nr. 26).

Wat de rechten van de (chirografaire of geprivilegieerde) schuldeisers betreft, heeft dit tot gevolg dat in beginsel toepassing moet worden gemaakt van de regel: „resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis”. De zakelijke (zekerheids)rechten die de veroordeelde op de goederen heeft verleend aan derden, verdwijnen doordat de rechten waarop ze gevestigd werden retro-actief ongedaan worden gemaakt(104). A fortiori moet dat het geval zijn voor de zuiver persoonlijke schuldeisers die hun rechten nog niet gerealiseerd hebben. Dat betekent dat, hoewel de procedure van het K.B. van 9 augustus 1991 van toepassing wordt verklaard op het gehele art. 43bis Sw. (met inbegrip van de verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde), de schuldeisers alleen met kans op slagen toepassing kunnen maken van de termijn om een burgerlijke procedure op te starten bij een klassieke verbeurdverklaring, en niet indien de verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde werd uitgesproken.

47. Toch pleiten sommige auteurs ervoor om de belangen van deze derde niet volledig uit het oog te verliezen. In die zin betoogt DIRIX terecht dat op het declaratieve karakter van de verbeurdverklaring met toewijzing een nuancering mogelijk is op grond van de vertrouwensleer. Indien die correctie niet zou gemaakt zijn, zou het immers zinledig geweest zijn om de procedure van het K.B. van 9 augustus 1991 ook van toepassing te verklaren op de verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde. Wanneer de derde een hypotheek heeft toegestaan op een goed dat later verbeurd verklaard werd met toewijzing aan de benadeelde, verdienen de hypothecaire schuldeisers be-

---

(103) E. DIRIX, „De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde”, in *Om deze reden. Liber Amicorum Armand Vandeplass*, 195; G. STESSENS, „Het beslag in strafzaken”, *l.c.*, 461-462; F. TOP, *l.c.*, 3-4; E. VAN MUYLEM, *o.c.*, 1997, nr. 54.

(104) Voor een toepassing daarvan t.a.v. hypothecaire schuldeisers: zie art. 74 Hyp. W.

scherming vanuit de vertrouwensleer(105). Deze vertrouwensleer vormt dus een mitigatie van het declaratieve karakter van de verbeurdverklaring met toewijzing. Als uitzondering op de retro-actieve werking van de verbeurdverklaring met toewijzing dient de vertrouwensleer restrictief toegepast te worden: derden die een hypotheek hebben verkregen op een onroerend goed op een ogenblik dat dit reeds strafrechtelijk in beslag genomen was, zijn niet beschermingswaardig. Door de overschrijving van het beslagexploot behoorde de derde immers op de hoogte te zijn van het preciaire karakter van de door hem verworven zekerheidsrechten, en was hij dus — normatief gezien — te kwader trouw(106).

48. Ongeacht of het vertrouwensbeginsel uitwerking kan hebben, treedt een ander, weliswaar minder verre gaand, beschermingsmechanisme in: de door een zakelijk zekerheidsrecht op de verbeurdverklaarde zaken gewaarborgde schuldvorderingen ten aanzien van de veroordeelde worden bij de verbeurdverklaring onmiddellijk opeisbaar, aangezien de schuldenaar door zijn toedoen (nl. het misdrijf) het onderpand waarop de hypotheek betrekking heeft vermindert (art. 79 Hyp. W.)(107). Indien het vertrouwensbeginsel uitwerking heeft, kan de hypothecaire schuldeiser onmiddellijk zijn volgrecht uitoefenen en het verbeurde goed, dat zich in het vermogen van de benadeelde bevindt, realiseren(108). Indien het vertrouwensbeginsel geen uitwerking heeft, kan de schuldeiser (die zijn privileges heeft zien tenietgaan) onmiddellijk uitvoerend beslag leggen op de resterende goederen van de veroordeelde schuldenaar. Indien dit beslag een samenloop situatie doet ontstaan, zal de schuldeiser de pondspondsgewijze verdeling moeten ondergaan, zonder een recht van voorrang te kunnen laten gelden.

49. Kan deze vertrouwensleer ook toegepast worden ten aanzien van de chirografaire schuldeisers die hun aanspraken op de goederen

---

(105) E. DIRIX, „De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde”, *l.c.*, nr. 197 (Hij geeft het voorbeeld van de bank die een hypotheek toestaat op een villa, die gekocht is met verduisterde gelden. Wanneer de villa nadien wordt verbeurdverklaard, kan geen afbreuk gedaan worden aan de door derden te goeder trouw verworven rechten van zakelijke aard.).

(106) Deze wettelijk voorgeschreven publicatie creëert immers een (onweerlegbaar) vermoeden dat derden kennis hebben van die gepubliceerde handeling (A. VAN OEVELEN, „De zgn. subjectieve goede trouw in het Belgisch materiële privaatrecht”, *T.P.R.* 1990, (1.093) nr. 56.

(107) Dit artikel is immers ook van toepassing bij het juridische tenietgaan van het bezwaarde goed (H. DE PAGE, *Traité*, VII, nr. 559; D. VERHAEGEN, „Art. 79 Hyp. W.”, in *Comm. Voorr. & Hyp.*, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1999, nr. 9).

(108) H. DE PAGE, *Traité*, VII, nrs. 594 en 599, D. VERHAEGEN, *o.c.*, nr. 56.

effectueren tijdens de strafrechtelijke procedure of tijdens de periode van negentig dagen nadat de verbeurdverklaring definitief is geworden? Men moet uitgaan van het principe dat de persoonlijke schuldeisers op de goederen van de schuldenaar een stil pandrecht hebben dat ze realiseren door hun verhaalsaanpakken uit te oefenen⁽¹⁰⁹⁾. Aangezien de oorsprong van dit pandrecht te situeren is bij het toestaan van de schuldvordering, dient de goede trouw van de schuldeiser op het ogenblik van het toestaan van de schuldvordering te worden beoordeeld. Indien zij te goeder trouw waren op dat ogenblik, bestaat er geen grondslag om hen de bescherming te ontnemen die aan de hypothecaire schuldeiser wel wordt geboden.

VI. Conclusie

50. Uit de bovenstaande analyse blijkt overduidelijk dat de strafrechtelijke autoriteiten bij de uitoefening van de strafvordering de private schuldeisers van degene jegens wie de strafvordering werd ingesteld niet zomaar buiten spel mogen zetten. Op procedureel vlak worden hen ruime actiemogelijkheden toegekend. Tijdens het strafrechtelijk onderzoek kunnen ze de handelingen van de Onderzoeksrechter doorkruisen door tot uitwinning over te gaan. Ook na afloop van de strafprocedure, wanneer de goederen ogenschijnlijk definitief aan de Staat toekomen, kan om het even welke schuldeiser (ook een chirografaire) nog zijn rechten laten gelden, hoewel de Staat zakelijke rechten op de verbeurdverklarde goederen heeft verkregen. Doordat de Onderzoeksrechter niet over gelijkwaardige procedurele middelen beschikt met name indien de vermogensvoordelen niet kunnen teruggevonden worden, staat de weg voor een omzeiling van de civielrechtelijke gevolgen van de verbeurdverklaring door collusie tussen schuldeiser en schuldenaar open (zie supra, nr. 40).

Ook op materieelrechtelijk vlak bevinden de particuliere schuldeisers die hun procedurele rechten uitputten, zich in een sterke positie. Indien zij in samenloop komen met de Staat, wordt de Staat gedegradeerd tot een schuldeiser die op volgestrekte voet van gelijkheid met de andere schuldeisers moet behandeld worden, zonder dat hij een preferentiële positie kan claimen. Meer zelfs, de Staat kan zijn vordering in de samenloop niet voor het volledige bedrag van zijn schuldvordering laten gelden, doch slechts tot maximaal de waarde van het in

---

(109) H. DE PAGE, *Traité*, VII, nr. 1074.

beslag genomen goed op het ogenblik van de beslaglegging. De verbeurdverklaring, in het licht waarvan het beslag wordt gelegd, moet immers worden gezien als de titel voor de tenuitvoerlegging van de aanspraken van de overheid.

Hieruit vloeit een belangrijke bescherming voort van de rechtmatige aanspraken van de derde die te goeder trouw een schuldvordering heeft verkregen op de eigenaar van de beslagen of verbeurde goederen. Penalisten zullen deze burgerrechtelijke bescherming waarschijnlijk aanvallen omdat deze ervoor zorgt dat de onrechtmatig verkregen vermogensvoordelen toch ten goede kunnen komen van de dader, namelijk door middel van de aanzuivering van het passief. Op die manier wordt het misdrijf op civielrechtelijk vlak dus gehonoreerd. De voordeelsontneming, die ten grondslag lag aan de wetwijziging van 17 juli 1990, wordt in de praktijk inderdaad niet gerealiseerd. Opdat deze voordeelsontneming uitwerking zou kunnen krijgen in de verhouding tussen de Staat en de particuliere schuldeiser, is het wenselijk dat de wetgever een voorrecht toekent aan de Staat ten aanzien van de opbrengst van goederen die betrokken worden bij strafrechtelijke maatregelen (nl. de inbeslagname) of die het voorwerp uitmaken van strafrechtelijke sancties (nl. de verbeurdverklaring). De rechtmatige belangen van de particuliere schuldeiser worden daarbij niet in het gedrang gebracht indien hij zijn vordering toestond vóór de verkrijging van het vermogensvoordeel door de schuldenaar. Of dit voorrecht ook uitwerking dient te hebben in de verhouding tot schuldeisers wiens vordering dateert van na de verkrijging van het vermogensvoordeel door de schuldenaar, dient afhankelijk te zijn van de beleidsmatige afweging tussen de publieke en particuliere belangen. Het betreft hier echter een politieke en geen juridische vraag. Het is derhalve de taak van de wetgever om aan de invulling van het evenwicht tussen het burgerlijk recht en het strafrecht gestalte te geven.